

ชุดโครงการ
การพัฒนาระบบสวัสดิการ
สำหรับคนจนและคนก้อยโอกาสในสังคมไทย

รายงานวิจัยกรณีศึกษา
กลุ่มเกษตรกร

ตัวคนและสังคมคนในธุรกิจทุ่งกุลารำ

ณรงค์ บุญสวยขวัญ

ตัวหน้าโครงการ

ตัวหน้าโครงการ

นักวิจัยหลัก
ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
สุภา ไยเมือง
ผศ.ดร.บัณฑูร แก้วส่อง

ภายใต้การสนับสนุนของ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยย่อยฉบับสมบูรณ์

ตัวตนและสังคมคนในธุรกิจกังกุลดำ

ผู้วิจัย

ณรงค์ บุญสววยขวัญ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย

ธันวาคม 2546

คำนำจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เห็นความสำคัญของปัญหาและแนวทางในการบรรเทาปัญหาของคนจนและคนด้อยโอกาสและการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จึงได้สนับสนุน “โครงการการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” ประกอบด้วยการศึกษาสถานภาพของคนจนและคนด้อยโอกาส 5 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงาน กลุ่มอาชีพอิสระ กลุ่มคนนอกวัยทำงาน และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มเสี่ยงและผู้ประสบปัญหาทางสังคม ซึ่งได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ 10,000 ราย และข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษาจำนวน 110 กรณี และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

ผลงานทั้งหมดที่ได้จากชุดโครงการการพัฒนาสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนจน ให้เห็นภาพที่เคลื่อนไหวของสภาพความเป็นอยู่ ความด้อยโอกาส ไร้ที่พึ่ง การเชื่อมโยงให้เห็นบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างคนจนคนด้อยโอกาสกับชุมชน (มิติสังคม) ระบบการทำมาหากิน (มิติเศรษฐกิจ) และมีการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง (มิติการเมือง) การให้ภาพเชิงประวัติศาสตร์ ที่ย้อนให้เห็นว่าเดิมวิถีชีวิตของเขาเป็นอย่างไร และต่อมาเกิดอะไรขึ้นที่เป็นจุดหักเหที่ทำให้วิถีชีวิตของเขาตลอดจนบริบทของเขาเปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ว่าผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์นั้นๆ (เช่น การสร้างเขื่อน การตั้งเขตนิคมอุตสาหกรรม การตัดถนนเข้ามาในพื้นที่ ฯลฯ) เกิดผลอย่างไรต่อวิถีการทำมาหากิน ความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคม อำนาจต่อรอง คุณภาพชีวิตโดยรวม เพื่อชี้ให้เห็นการปรับตัวในมิติต่างๆ (เช่น การอพยพ การเปลี่ยนอาชีพ ฯลฯ) เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นจุดหักเหแล้ว ทำไมคนบางกลุ่มปรับตัวและหลุดพ้นจากภาวะยากจนด้อยโอกาสได้ แต่ทำไมคนบางกลุ่มก้าวไม่พ้น ปัญหาของคนจนคนด้อยโอกาสทั้ง 5 กลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร โครงการนี้ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่เหมาะสม สวัสดิการที่คนจนต้องการ กลไกที่สามารถเข้าถึงปัญหาของกลุ่มคนเป้าหมายได้ ทั้งองค์กรชุมชน ครัวเรือน องค์กรรัฐ ฯลฯ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความยากจนของสังคมไทย

สกว. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานของชุดโครงการวิจัยนี้ จะทำให้แง่คิด มุมมองอีกด้านหนึ่งในการจัดสวัสดิการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่มองความเชื่อมโยงระหว่างมิติทางเศรษฐกิจกับมิติทางสังคม ซึ่งเป็นการเสริมเติมองค์ความรู้ในเรื่องความยากจนของประเทศไทย สกว. จึงหวังว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหลายจะสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปพิจารณาใช้ประโยชน์ในการดำเนินการ เพื่อกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างรอบคอบรอบด้านต่อไป

(ศาสตราจารย์ ดร. ปิยะวดี บุญหลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

คำนำของหัวหน้าโครงการ

โครงการการพัฒนาาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย ได้แบ่งรายงานออกเป็นสามระดับ ในระดับพื้นที่มีงานกรณีศึกษาต่างๆ 110 กรณี ในระดับภาพรวมของคนจนแต่ละกลุ่มมีรายงานหลัก 5 รายงาน และในระดับภาพรวมทั้งประเทศมีรายงานสรุปบทสังเคราะห์อีก 1 ฉบับ

ถ้าเปรียบรายงานฉบับสรุปสังเคราะห์ภาพรวมเหมือนป่าใหญ่ รายงานหลัก 5 รายงานก็เปรียบเสมือนส่วนของป่าหรือเขตของป่า 5 เขต ส่วนรายงานกรณีศึกษาก็เปรียบเสมือนไม้แต่ละพันธุ์หรือแต่ละต้น

งานกรณีศึกษาจึงแสดงให้เห็นภาพชีวิตจริงของคนจนในแต่ละประเภท ที่สะท้อนออกมาผ่านสายตาผ่านการสังเกตการณ์ ผ่านการมีส่วนร่วม ของนักวิจัยกรณีศึกษา

งานกรณีศึกษาปรากฏให้เห็นสีสันและความเป็นจริงของรูปธรรมของชีวิตคนจนที่มีความหลากหลายและซับซ้อน แต่ละเรื่องแต่ละกรณีเปรียบประดุจแต่ละฉากแต่ละตอนของละครชีวิต ละครชีวิตที่เขียนบทด้วยกลไกและโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม สร้างให้คนจนเล่นบทที่น่ารังเกียจของสังคมทุนนิยม

ปราชญ์ของทุนนิยมจึงมีคำกล่าวว่า “คนจนมักจะถูกเป็นเหยื่อของคนจนเสมอ” ใช่สิ! ถ้าคนจนจะมองหาเหยื่อ ก็มีแต่คนจนด้วยกันเท่านั้นที่จะเป็นเหยื่อได้ ส่วนคนรวยนั้น ล้วนมีเงิน มีอำนาจ มีความสามารถ มีอาวุธและบริวาร ที่จะป้องกันตนเอง ยากที่จะตกเป็นเหยื่อของคนจน แต่ถ้าพิจารณาให้ไกลไปกว่าคำกล่าวนี้ อาตัม สมิธ นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็กล่าวว่า คนในสังคมทุนนิยมจะรวยจะจนก็ขึ้นอยู่กับปริมาณแรงงานที่เขาควบคุมได้หรือซื้อหามาได้ เพราะฉะนั้น คนจนผู้ขายแรงงานก็คือเหยื่อของระบบที่คนรวยนำไปใช้สร้างความร่ำรวยให้ตนเอง ดังนั้น คนจนจึงตกเป็นเหยื่อของคนรวยมากกว่าตกเป็นเหยื่อของคนจนด้วยกัน

กรณีศึกษาต่างๆ ได้สะท้อนให้เห็นว่า คนจนกลุ่มใดที่ยากจน ด้วยสาเหตุของท่าทีต่อชีวิต สาเหตุจากการขาดปัจจัยการผลิต หรือสาเหตุจากความสัมพันธ์ที่เหลื่อมล้ำ ภายใต้โครงสร้างของทุนนิยม

ในสังคมทุนนิยมที่คนชนชั้นบนกุมอำนาจรัฐอย่างเหนียวแน่น ยังไม่เคยเห็นกรณีประเทศใดที่สามารถลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ แต่ในประเทศทุนนิยมที่อำนาจรัฐถูกจัดสรรปันส่วนให้คนชั้นกลางและคนชั้นล่างมีส่วนในอำนาจรัฐ ประเทศนั้นก็จะสามารถลดความเหลื่อมล้ำลงได้อย่างมีนัยสำคัญ

ปัญหาความยากจนจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงเรื่องรายได้ แต่มันมีปริณทลกว้างไกลไปถึง สิทธิและโอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ด้วย ประวัติศาสตร์สังคมจากทุกประเทศยืนยันในสังขรณ์ว่า คนจนไม่เคยลดความยากจนลงได้โดยปราศจากการต่อสู้ ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้กับตัวเองและต่อสู้กับกลุ่มคนและชนชั้นที่ได้เปรียบและเอารัดเอาเปรียบ

ตำนานการต่อสู้ดิ้นรนของคนจนไทยมีประวัติมายาวนาน หลายยุคหลายสมัย และเพื่ออนาคตที่ดีกว่า คนจนทั้งหลายมีแต่จะต้องต่อสู้ต่อไป เพื่อความเป็นไทและปากท้องของคนจนเอง

ในฐานะหัวหน้าโครงการ ผมขอขอบคุณนักวิจัยรุ่นใหม่ที่เป็นนักวิจัยกรณีศึกษาทุกท่าน ท่านทุกคนได้ปฏิบัติภารกิจเรื่องคนจนอย่างดียิ่ง ท่านคือผู้ถือโคมฉายที่ส่องให้เห็นคนจนในหีบในซอก ที่ก่อนหน้านี้ใครๆมักจะมองไม่เห็น ขอให้ทุกท่านจงเป็นมิตรที่ดีของคนจนและปรารถนาดีต่อคนจนตลอดไป

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ
หัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

กุ้งกุลาดำ ถือว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญของไทย ธุรกิจกุ้งกุลาดำในฐานะสินค้าส่งออกมีอัตราส่วนแบ่งการตลาดสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือประมาณร้อยละ 27.2 ของผลผลิตกุ้งจากการเพาะเลี้ยงทั้งหมดของโลก ดังนั้นอาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำจึงนำมีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศและควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ แต่สำหรับผู้ประกอบการเลี้ยงกุ้งกุลาดำกลับประสบปัญหาอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิธีการเพาะเลี้ยง การบำบัดน้ำเสีย รวมถึงตลอดถึงภาวะการขาดทุนจากกิจการการเลี้ยงกุ้ง อันเนื่องมาจากปัจจัยอาหารกุ้งราคาแพง ขาดตลาดรองรับ นอกจากนั้นแล้วภาวะตลาดโลกที่มีความผันผวนก็เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ขณะเดียวกันรัฐเองก็มิได้ส่งเสริมหรือให้องค์ความรู้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งแต่ประการใด และนอกจากจะถูกทอดทิ้งให้เผชิญกับความเสี่ยงในตลาดโลกแล้ว เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำยังต้องเผชิญกับการถูกตีตราว่าเป็นผู้ทำลายระบบนิเวศอีกด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาถึงอาชีพคนเลี้ยงกุ้งกุลาดำของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและชุมชนบ้านเนินหนองหงส์ ซึ่งแม้ว่าจะเป็นธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศ แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งก็ยังประสบกับภาวะความยากจนแผ่ร่นอยู่มากมาย นอกจากนั้นยังต้องการอธิบายให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ท่ามกลางสภาวะแวดล้อมของโลกที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก พวกเขาสามารถดำรงตัวตนอยู่ในสังคมภายในชุมชนได้อย่างไร และท้ายที่สุดสวัสดิการ หรือการส่งเสริมจากรัฐเอื้อต่อการดำเนินอาชีพนี้อย่างไร ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า

สำหรับชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและชุมชนบ้านเนินหนองหงส์ อาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำถือเป็นอาชีพที่แปลกแยกจากวิถีการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาของชุมชนที่เป็นวัฒนธรรมชาว พบว่ามีความพยายามที่จะรื้อฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อต่อสู้กับกระแสการเลี้ยงกุ้งตามทิศทางนโยบายของรัฐบาลและความต้องการของตลาดโลก แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจที่บีบรัด ส่งผลให้หลายครัวเรือนหันมาประกอบอาชีพนี้ แม้ว่าหลายครัวเรือนจะคัดค้านแต่ก็ไม่สามารถต่อต้านได้ เนื่องจากน้ำเค็มที่ปล่อยจากบ่อเลี้ยงกุ้งทำให้ไม่มีน้ำจืดสำหรับการทำนา แต่ก็มีโชว่าทุกครอบครัวจะสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งได้ และครัวเรือนที่ประกอบอาชีพนี้ก็มีโชว่าจะหลีกเลี่ยงจากสภาพความยากจนได้ เนื่องจากมีอุปสรรคที่หลากหลายจากการประกอบอาชีพนี้ **ประการแรก** ชุมชนดั้งเดิมของพื้นที่ตัวอย่างทั้งสองแห่งเป็นชุมชนเกษตรกรชาวนา ก่อนจะเปลี่ยนแปลงอาชีพมาทำนากุ้ง มีฐานะความเป็นอยู่ในระดับที่ค่อนข้างยากจน (อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของชาวนาไทย) ดังนั้นจึงขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ และยังขาดอุปนิสัยในเชิงประกอบการทางธุรกิจ **ประการที่สอง** ขาดทักษะความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้ง ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในเรื่องระดับความเค็มของน้ำ ขนาดบ่อที่เหมาะสม ความรู้เรื่องโรคกุ้ง การแก้ปัญหาเหล่านี้เป็นไปตามโฆษณาของผลิตภัณฑ์ต่างๆมากกว่าที่จะเกิดจากประสบการณ์และภูมิปัญญาของชาวบ้านเอง นอกจากนั้นชาวบ้านยังขาดข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา การให้อาหารกุ้ง ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยในการชีวิตคุณภาพของกุ้งที่สำคัญ **ประการที่สาม** การขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งที่เกี่ยวกับนโยบายของรัฐ ข้อมูลเกี่ยวกับการตลาดและช่องทางในการเข้าถึงตลาด

รวมถึงช่องทางในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนด้วย *ประการสุดท้าย* เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเอง เช่น การแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนันเลี้ยวไกชน และการยึดติดกับวิถีชีวิตที่เน้นการบริโภค ส่งผลให้รายได้ไม่พอจุนเจือกับรายจ่าย

ในขณะที่สวัสดิการจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร หรือแม้กระทั่งกองทุนหมู่บ้าน ก็ยังไม่สามารถเข้าไปแก้ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นได้ สภาพการณ์เช่นนี้เกิดจากเงื่อนไขการค้าเสรีที่รัฐบาลไทยไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงและให้การช่วยเหลือแก่เกษตรกรเลี้ยวกุ้งภายในประเทศได้ ยังผลให้เกษตรกรเลี้ยวกุ้งถูกลดค่าค่อยๆ ล้มลงรายแล้วรายเล่า ดังนั้นอย่างน้อยสวัสดิการจากภาครัฐก็คือ การให้ข้อมูลข่าวสารในเรื่องความรู้ในการเลี้ยงกุ้งและช่องทางตลาดสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง

สารบัญ

คำนำสกว.

คำนำหัวหน้าโครงการ

บทคัดย่อ

สารบัญ

หน้า

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญและปัญหาการศึกษา

1

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

5

1.3 วิธีวิทยาการศึกษา

5

บทที่ 2 ผลการศึกษา : คนเลี้ยงกุ้งกุลาดำ บ้านเนินหนองหงส์

2.1 บ้านเนินหนองหงส์

7

2.2 กรณีศึกษา : คนในธุรกิจการเลี้ยงกุ้ง

25

2.3 สวัสดิการของบ้านเนินหนองหงส์และครัวเรือน

34

บทที่ 3 บทสรุป

37

บรรณานุกรม

47

ภาคผนวก

49

ภาคผนวก 1

50

ภาคผนวก 2

52

ภาคผนวก 3

54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและปัญหาการศึกษา

"..โครงการกึ่งกู้ชาติ วงเงิน 20,100 ล้านบาท ที่กรมประมงเสนอให้มีการดำเนินการโดยโครงการชลประทานน้ำเค็ม ต้องเดินหน้าต่อไป เพราะช่วยบำบัดน้ำเสีย.....จะสามารถเพิ่มผลผลิตกุ้งเพิ่มสูงขึ้นเป็น 600,000 ตัน หรือเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ทำรายได้ประมาณ 200,000 ล้านบาทต่อปี....."¹

นัยยะจากข้อความข้างต้นเป็นคำกล่าว ที่แสดงให้เห็นถึงพลังทางเศรษฐกิจของกิจการการเลี้ยงกุ้ง และความพยายามของฝ่ายรัฐที่จะส่งเสริมอาชีพนี้² โดยเฉพาะหากพินิจในเชิงเศรษฐกิจกระแสหลักกับกุ้งกุลาดำแล้วพบจากตัวเลขว่าผลผลิตกุ้งกุลาดำในตลาดโลกที่เป็นสินค้าส่งออกไปจากประเทศไทยนั้นอัตราส่วนแบ่งการตลาดสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลก หรือประมาณร้อยละ 27.7 ของผลผลิตกุ้งจากการเพาะเลี้ยงทั้งหมดของโลก³ ซึ่งในสถานการณ์ปัจจุบันไทยสามารถผลิตกุ้งกุลาดำได้เฉลี่ยประมาณ 200,000 – 250,000 ตัน /ปี ทำรายได้เข้าประเทศสูงชันทุกปีหรือหากพิจารณาจากตัวเลขปริมาณและมูลค่าการส่งออกพบว่าสามารถสร้างมูลค่าการส่งออก จาก 33,613.90 ล้านบาท ใน พ.ศ.2534 เป็น 62,784.75 ล้านบาท ใน พ.ศ.2537 ส่วนใน พ.ศ.2541 มีมูลค่าสูงถึง 95,783.40 ล้านบาท⁴ เป็นรายได้ที่เข้าสู่ประเทศสูงเป็นอันดับสาม⁵ หรือหากพินิจในเชิงปริมาณการส่งออกพบว่ามีอัตราสูงชันจาก 159,528.44 เมตริกตัน เป็น 249,927.68 เมตริกตันและ 248,401.81 เมตริกตัน ใน พ.ศ. 2534 , 2537 และ 2541 ตามลำดับ โดยใน

¹ การสัมภาษณ์ของนายธำรงค์ ประกอบบุญ อบต.กรมประมง ให้สัมภาษณ์เมื่อ 18 กันยายน 2544 อ้างในหนังสือพิมพ์มติชน รายวัน วันที่ 20 กันยายน 2544 , ซึ่งในขณะนั้นสังคมกำลังถกเถียงและยอมรับว่าการเลี้ยงกุ้ง เป็นช่องทางนำเงินตราต่างประเทศที่ทำรายได้สูงสุดและต่อเนื่องมาตลอดในสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจ และกำลังถกเถียงเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืดว่าเหมาะสมหรือไม่

² งานวิจัยนี้ไม่ได้เน้นการให้ความเห็นถึงความคิดที่ขัดแย้งเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งกับปัญหาต่างๆ

³ ปี พ.ศ.2540 ผลผลิตกุ้งของโลก รวม 710,000 เมตริกตัน ไทยมีสัดส่วนการผลิตประมาณร้อยละ 23.9 รองลงไป คือเอกวาดอร์ ร้อยละ 18.3 และอินโดนีเซีย ร้อยละ 15.5 จีน ร้อยละ 9.9 และอินเดีย ร้อยละ 8.4

⁴ จังหวัดนครศรีธรรมราช ,หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช. ทำเทียบเรือประมงนครศรีธรรมราช อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสารแสดงความพร้อมการจัดตั้งตลาดกลางกุ้งกุลาดำ , แห่งที่ 2. 2542. หน้า 15-16 และ ปรับจากกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

⁵ รองจาก ข้าวและยางพารา

พ.ศ.2541⁶ แม้จะไม่สูงกว่าปี 2537 แต่ก็ยังคงครองอันดับความเป็นเจ้าของตลาดกุ้งอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลเหล่านี้ จะพบว่าการเลี้ยงกุ้งกุลาดำจึงเกี่ยวข้องกับเกษตรกรหรือนักธุรกิจการเลี้ยงกุ้งจำนวนมาก กุ้งกุลาดำจึงเป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจที่ทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายธุรกิจ และเกษตรกร ปฏิสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อนท่ามกลางพลังในตลาดโลก ดังกล่าวแล้ว ที่ต้องเกี่ยวข้องกับเทคนิค กลวิธีการค้า กลไกของตลาดเสรีและมาตรการคุ้มครองสินค้า และความปลอดภัยของผู้บริโภค

แน่นอนว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นเงื่อนไขหรือบริบทในระดับนานาชาติที่ส่งผลต่อการผลิตกุ้งกุลาดำภายในประเทศอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น พื้นที่จังหวัดที่ติดต่อกับทะเลและใกล้เคียงจึงพื้นที่เป้าหมายของการผลิตกุ้งกุลาดำของการลงทุนจากภาคเอกชน เพื่อเร่งตอบสนองการบริโภคของตลาดโลก เช่นเดียวกับภาครัฐก็ยับยั้งหรือเริ่มขับเคลื่อน จากข้อมูลพบว่าพื้นที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำใน พ.ศ.2539 มีการเลี้ยงกุ้งใน 25 จังหวัด รวมพื้นที่ 454,148 ไร่⁷ ได้ผลผลิตกุ้งกุลาดำ 235,035 ตัน โดยสูงขึ้นตามลำดับ กล่าวสำหรับข้อมูลจำนวนพื้นที่การผลิตกุ้งกุลาดำเชิงเปรียบเทียบ พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีความเป็นหนึ่งในการผลิตจำนวนสูงสุด ข้อมูล พ.ศ.2541 พบว่าจังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ผลิตกุ้งกุลาดำสูงสุด 65,317.40 ไร่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 42,811.50 ไร่ และสงขลา 12,416 ไร่ โดยมีผลผลิต 45,514,078 ตัน 24,604.27 ตัน และ 18,625 ตัน ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดสงขลา⁸ ตามลำดับ ส่วนเฉพาะการเลี้ยงกุ้งในจังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง โดยเฉพาะในอำเภอปากพนัง อำเภอหัวไทรและอำเภอเชียรใหญ่ ซึ่งเป็นการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา นอกจากนี้มีนอกพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังในอำเภอเมือง อำเภอท่าศาลา อำเภอลิขลและอำเภอขนอม จากข้อมูลสำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช ใน พ.ศ. 2541 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2541

อำเภอ	ราย	ไร่	ผลผลิต (ตัน)
ปากพนัง	1,999	11,017.00	12,118.70
หัวไทร	1,563	9,524.70	11,429.64
เชียรใหญ่	1,055	9,021.00	8,118.90
เมือง	626	27,003.00	4,050.45
ท่าศาลา	313	4,461.90	4,908.09
ลิขล	142	1,293.80	1,293.80
ขนอม	198	2,996.00	3,595.20

ที่มา :สำนักงานประมงจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2541

⁶ กรมเศรษฐกิจ การพาณิชย์, อ้างในจังหวัดนครศรีธรรมราช, หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช,อ้างแล้ว 2542. หน้า 15-16

⁷ เป็นข้อมูลการผลิตสัตว์น้ำทั้งหมด

⁸ กรมเศรษฐกิจ การพาณิชย์, อ้างในจังหวัดนครศรีธรรมราช, หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช,อ้างแล้ว 2542. หน้า 8

พบว่าพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง⁹ มีทั้งพื้นที่และจำนวนผู้เลี้ยงและปริมาณผลผลิตสูงที่สุดทำให้ผู้คนที่มีความผูกพันกับผลผลิตกุ้งกุลาดำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากการสำรวจข้อมูลของหน่วยงานราชการพบข้อมูลเชิงเปรียบเทียบว่ารายได้และการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังที่ปรับตนเองมาเลี้ยงกุ้งมีรายได้สูงกว่าคนในกลุ่มอาชีพอื่น ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายได้ต่อคนต่อวันของกลุ่มคนในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง พ.ศ.2536

กลุ่มในแต่ละอาชีพ	รายได้ : วัน (บาท)	หมายเหตุ
กลุ่มคนในชุมชนเมือง	37.52	
กลุ่มคนเลี้ยงกุ้งกุลาดำ	202.52	
กลุ่มคนจับปลาเหนือ ปตร.	31.41	
กลุ่มจับปลาท้าย ปตร.	57.75	
กลุ่มคนจับปลาน้ำกร่อยเหนือ ปตร.	40.02	
กลุ่มจับปลาน้ำกร่อยท้าย ปตร.	76.42	
กลุ่มเกษตรกรทั่วไปในเขตชลประทาน	24.70	
กลุ่มเกษตรกรทั่วไปนอกเขตชลประทาน	24.49	

ที่มา : กรมประมง อ่างใน บริษัทไทยคอนซัลแตนท์ เอ็นจิเนียริง จำกัด.2545, หน้า 1-15

ถ้าหากพิจารณาจากข้อมูลการผลิตกุ้งกุลาดำทั้งหมด ในระดับมหภาคและระดับจุลภาคหมายถึงในเขตพื้นที่เฉพาะแล้ว พบว่ากุ้งกุลาดำเป็นผลผลิตที่มีความหมายต่อตัวเลขทางเศรษฐกิจทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด ดังนั้น อาชีพนี้จึงน่าจะมีความสำคัญ และสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการดูแลจากรัฐในฐานะที่เป็นอาชีพหรือแหล่งการผลิตที่ทำให้ตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจสูง แต่อาจจะตรงกันข้าม ตัวชี้วัดจาก "โครงการกุ้งกู่ชาติ" ดังที่อธิบดีกรมประมงได้หยิบยกประเด็นขึ้นมาใน พ.ศ.2544 ไม่สามารถเดินหรือดำเนินงานปฏิบัติตามนโยบาย (Implementation) ได้ เช่นเดียวกับในระดับพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช การเลี้ยงกุ้งกุลาดำประสบปัญหามากมาย เป็นต้นว่า **เกษตรกรจำนวนไม่น้อยยังเลี้ยงไม่เป็นระบบ การบำบัดน้ำเสียไม่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดความเสียหาย และผลการเลี้ยงกุ้งขาดทุนมากมาย ประกอบกับการขึ้นราคาอาหารที่ใช้เลี้ยง และผู้เลี้ยงไม่ศึกษาตลาด**¹⁰ เช่นเดียวกับมีการมองภาคของรัฐเกี่ยวกับกุ้งกุลาดำว่าเป็นเงื่อนไขในการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าชายเลน และสร้างมลพิษ

⁹ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง มี 2 ความหมาย ได้แก่ ความหมายแรก เป็นความหมายของชาวบ้าน ได้แก่ พื้นที่ของอำเภออำเภอปากพนัง อำเภอหัวไทรและอำเภอเชียรใหญ่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอชะอวด, ส่วนความหมายที่สอง เป็นความหมายของพื้นที่การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอต่างๆและบางส่วนของจังหวัดสงขลาและพัทลุง ด้วย

¹⁰ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครศรีธรรมราช. 2539. หน้า 104-105

ทางน้ำ ส่งผลต่ออาชีพเกษตรกรรม¹¹ ไม่มีตลาดรับซื้อกุ้ง หรือมีเพียงตลาดกลาง แห่งเดียวที่ มหาชัย สมุทรสาคร ซึ่งไม่สามารถรองรับปริมาณกุ้งได้ในบางวัน¹² ในขณะที่ผู้ผลิตหรือเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้ง กูลาดำในนามชมรมผู้เลี้ยงกุ้งกูลาดำลุ่มน้ำปากพนังที่ชุมนุมประท้วงเกี่ยวกับราคาตกต่ำเมื่อ พฤศจิกายน 2544 ที่ตลาดกลางปากพนัง และเอกสารและแถลงการณ์ระบุว่า เป็นปัญหาด้านทุนการผลิตแพง โรค ระบาด ตลาดและราคากุ้งตกต่ำ การนำเข้ากุ้งจากประเทศเพื่อนบ้านมาตีตรากุ้งไทย¹³ ส่วนบริษัทที่ ปรีกษารายงานว่า เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนาต้องให้เงินลงทุนสูง เกษตรกรต้องกู้หนี้ ยืมสิน ทำให้เกิดภาวะบังคับให้เร่งผลิตที่สามารถทำรายได้ให้มากที่สุดเพื่อชำระหนี้ให้รวดเร็ว โดย ไม่คำนึงถึงผลกระทบและความเดือดร้อนในระยะยาว โดยเฉพาะ สร้างความเดือดร้อนแก่พื้นที่นา ข้าว แหล่งน้ำและคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ การแพร่กระจายของดินเค็ม ระบบการควบคุม และจัดการที่ดี¹⁴ จากการอรรถาธิบายเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งกูลาดำเหล่านั้น มีการสร้าง "ปฏิบัติการทางวาท กรรม" ระหว่างรัฐกับชาวบ้านหรือผู้เลี้ยงกุ้ง ที่บางหน่วยงานกำลังส่งเสริมท่ามกลางการอ้างถึงเหตุผลต่างๆ เป็นต้นว่าระบบนิเวศวิทยาบ้าง มารยาทหรือธรรมเนียมของตลาดเสรีบ้าง จึงไม่อาจจะแทรกแซงหรือ ประกันเพื่อสร้างความชอบธรรมระหว่างกัน การอธิบายของราชการจึงมีการพุ่งประเด็นปัญหาในการ พิจารณาไปที่ตัวผู้เลี้ยงกุ้งหรือเกษตรกรหรือนักธุรกิจนากุ้งเป็นเหตุผลหลัก ส่วนปัจจัยภายนอก นั่นคือตลาด โลก และปัจจัยเกี่ยวกับการลงทุนมีบ้าง แต่ไม่มีการกล่าวถึง "รัฐ" ในฐานะบทบาทของการดูแลระบบการ ผลิตและการตลาดเพื่อรับรองและสร้างหลักประกัน ในขณะที่ชาวบ้านหรือผู้เลี้ยงกุ้งกลับอธิบายและวิจารณ์ ว่ามีรัฐรับผิดชอบน้อยแต่ได้ประโยชน์มาก กุ้งกูลาดำจึงเป็นเหมือนธุรกิจหรืออาชีพของเกษตรกรในบริบทของ การค้าเสรีจริงๆ เขาต้องรับความเสี่ยงอย่างเต็มที่

อาชีพนี้ นอกเหนือจะต้องต่อสู้กับภาพลักษณ์แห่งการทำลายหรือถูกอธิบายหรือตีค่าว่าสร้างมลพิษ แล้ว ยังต้องเร่งการต่อสู้กับกระบวนการผลิตที่เสี่ยงและกระบวนการค้าเสรีอย่างรุนแรงด้วย ดังนั้นอาชีพเลี้ยง กุ้งกูลาดำ จึงต้องเป็นอาชีพที่มีผู้ประกอบการที่มีคุณสมบัติที่ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะในอุดมคติ กล่าวคือ ประการที่แรก การเป็นผู้ประกอบการที่ดีที่สุดจึงมีความหมายว่าอาชีพนี้ยังต้องเกี่ยวข้องกับ "การใช้ความรู้ และประสบการณ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคมสูง หากเปรียบเทียบกับชาวนาหรือเกษตรกรใน ภาคการผลิตอื่นๆ พบว่าผู้คนที่เข้าสู่อาชีพนี้มักจะเป็นผู้ที่มีโอกาสในสังคมมากกว่าเกษตรกรคนอื่นในสังคม ของเขาเอง นั่น คือ ท่ามกลางอาชีพจะประกอบไปด้วย นายทุนท้องถิ่น นายทุนชาติ คนที่มีความรู้สูงระดับ ปริญญาโท ปริญญาเอก ในเชิงราชการจะประกอบด้วยผู้ที่มีตำแหน่งสูงในเชิงบริหาร และเปี่ยมไปด้วยบารมี

¹¹ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช.2544 . หน้า 81 , ความเห็นเกี่ยวกับการทำลายสิ่งแวดล้อมนั้นสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือของโครงการ สัมมนาเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งกูลาดำให้ไปสู่ผลผลิตที่ยั่งยืน โดยคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ,ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีแห่ง ชาติ และศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2544

¹² จังหวัดนครศรีธรรมราช ,หอการค้าจังหวัดนครศรีธรรมราช.อ้างแล้ว 2542. หน้า 8

¹³ เอกสารแถลงการณ์ ,ใบปลิว และโครงการเสวนาทางวิชาการ "วิกฤติกุ้งกูลาดำ ทางออกผู้เลี้ยงกุ้งไทยที่ยั่งยืน วันที่ 6 ธันวาคม 2544 ณ ห้องประชุม โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง

¹⁴ บริษัทไทยคอนซิลแดนท์ เอ็นจิเนียริง จำกัด.2545, หน้า 1-4,1-5

ประการที่สอง ผู้เลี้ยงต้องลงทุนสูง (ดูรายละเอียดการลงทุนในภาคผนวกที่ 1 และ 2) ดังนั้น ต้องมีฐานะการเงินดีมาก เหล่านี้ คือ ภาพลักษณ์ในอุดมคติ แต่แท้จริงแล้วผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่แถบนี้เป็นเกษตรกรนาข้าวหรือชาวไร่ชาวนาที่ผันตนเองมาเลี้ยงหรือทดลองมาสู่ออาชีพนี้ น่าสนใจว่าคุณสมบัติในเชิงอุดมคติเหล่านั้นเป็นจริงเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพินิจในการเชิงธุรกิจนี้ท่ามกลางโลกาภิวัตน์ ฐานะของกุ้งกุลาดำเป็นตัวอย่างของการผลผลิตการเกษตรด้านอาหารของไทยส่งออกเป็นอาหารของพลเมืองของโลก แต่ภาพลักษณ์หรือสถานภาพคนเลี้ยงกุ้งทั้งหมดกลับ “ด้อยโอกาส มีฐานะยากจนอย่างเฉียบพลัน” หรือ “รวยกะทันหัน” ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ

งานชิ้นนี้ต้องการอธิบายว่าในอาชีพที่เติบโตและเป็นธุรกิจ ที่นำเงินตราสร้างดัชนีตัวเลขทางเศรษฐศาสตร์ให้กับประเทศไทยและสถานของผู้ประกอบการที่มากเป็น 1 ใน 3 นั้น มีตัวเกษตรกรหรือผู้เลี้ยงกุ้ง เป็นผู้เลี้ยงหรือดำรงตนอยู่ในอาชีพที่มีฐานะยากจนแผ่วเรื้อนอยู่อย่างไร ประกอบด้วยความยากจนในกรณีเลี้ยงกุ้ง ว่าเขามีโอกาสอย่างไร งานชิ้นนี้ต้องการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบในเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เกี่ยวกับ “ภาพชีวิตเขาในบริบทภายใน” ท่ามกลางบริบทการผลิตเพื่อค้าระดับโลกและผลิตเพื่อการส่งออกที่ทำรายได้ดีเยี่ยมนั้นสถานภาพในสังคมจริงที่ดำรงอยู่เป็นอย่างไร เขาได้รับอะไรเป็นพิเศษจากรัฐ หรือมีสวัสดิการหรือปัจจัยหรือเงื่อนไขจากรัฐที่เอื้อต่อการผลิตของเขาอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตหรือภาพชีวิตของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นอย่างไร
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับระบบสวัสดิการที่มีอยู่และข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขสวัสดิการของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำ

1.3 วิธีวิทยาการศึกษา

เนื่องจากงานชิ้นนี้เป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดการศึกษาโดยเน้นประเด็นการศึกษาที่อาชีพ โดยเน้นที่อาชีพการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เพียงแต่เพื่อให้มีความรัดกุม และสะดวกต่อการศึกษาก็กำหนดโดยความเป็นชุมชนคนเลี้ยงกุ้งที่อาศัยพื้นที่ที่บ้านเนินหนองหงส์ หมู่ที่ 4 ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้เพราะพื้นที่บ้านนี้เป็นพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้เลี้ยงกุ้งกุลาดำเต็มทั้งพื้นที่ มาตั้งแต่ พ.ศ.2531 และมีสภาพเป็นเนินดินที่ล้อมไปด้วยแปลงนาทุ่ง จากเดิมที่เคยเป็นพื้นที่นาข้าวที่สมบูรณ์ เคยผ่านกระบวนการความขัดแย้งทางสังคม เนื่องด้วยน้ำเค็มจากนาุ้งแพร่กระจายไปทำลายนาข้าวมาแล้ว

อย่างรุนแรงใน พ.ศ.2531-2532 และอีกเหตุปัจจัยหนึ่ง คือเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการสัมผัสตัวอย่างเลือกมาเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยมาแล้ว 2 ชิ่น¹⁵ จากนั้นผู้วิจัยทำการเก็บการเก็บข้อมูลโดยแบบมีโครงสร้าง

สำหรับการเก็บข้อมูลครัวเรือนและบุคคลเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้ง การเก็บข้อมูลด้วยแบบเก็บข้อมูลกึ่งโครงสร้างสำหรับข้อมูลชุมชน กรณีศึกษาปัจเจกบุคคลต่อไปนี้จะเป็นการสัมผัสอย่างแบบเจาะจง โดยพยายามให้ครอบคลุมบุคคลในอาชีพกุ้งกุลาดำมากที่สุด ทั้ง ผู้เลี้ยงกุ้ง ผู้รับจ้างเลี้ยงกุ้ง ผู้ให้เช่าบ่อกุ้ง ผู้รับจ้างจับกุ้ง คนทำงานอื่น เช่นชายของ ซ่อมเครื่องจักร เครื่องมือ เป็นต้น โดยมีทั้งบุคคลที่เป็นคนถิ่นเดิม คนที่ย้ายเข้ามาประกอบกิจการ คนที่ย้ายออกจากบ้านนี้แล้วย้ายกลับเข้ามาหลังมีกิจกรรมกุ้งกุลาดำ

นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ทั้งทางราชการ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เป็นเพราะพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ตั้งในโครงการพัฒนาตามโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีเอกสารจำนวนมากด้วย ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบพรรณาวิเคราะห์ และสังเคราะห์จากเนื้อหาจากเอกสารต่างๆ เพื่อเสริมระหว่างกันด้วย

¹⁵ งานชิ้นแรก คือวิทยานิพนธ์สังคมวิทยาหมู่บ้านจิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2536 เรื่อง ความขัดแย้งทางสังคมในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น:กรณีศึกษาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช , ชิ้นที่สอง คือ งานวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากแผนพัฒนาของรัฐ ในระยะแผนพัฒนาที่ 1-8. เป็นงานวิจัยภายใต้เมธีวิจัยอาวุโส ศาสตราจารย์สุธีวงศ์ พงษ์ไพบูลย์ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2542 และข้อมูลพื้นฐานจะมาจากงานทั้งสองชิ้นนี้ด้วย

บทที่ 2

ผลการศึกษา

คนเลี้ยงกุ้งกุลาดำ บ้านเนินหนองหงส์

2.1 บ้านเนินหนองหงส์

เป็นหมู่บ้านที่มีสภาพเป็นดอนหรือเนินดินสูงกลางนาข้าว ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 4 และบางส่วนของหมู่ที่ 8 ตำบลเกาะเพชร อำเภอหัวไทร เนินนี้ตั้งอยู่ห่างจากริมทะเลอ่าวไทย ประมาณ 1500 เมตร และห่างจาก คลองหัวไทร ประมาณ 1500 เมตร ผู้อาวุโส¹⁶ ของบ้านสันนิฐานว่าชุมชนนี้ตั้งมานานกว่า ประมาณ 200 ปี ลักษณะการเป็นชุมชนหมู่บ้านนั้นเป็นเพราะความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นดอนใกล้แหล่งน้ำ ที่ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “บาง” ต่าง ๆ ล้อมรอบ และตั้งอยู่ใกล้ทะเลและใกล้นา จึงมีความสมบูรณ์ทั้ง ัญญาหาร สวนผลไม้มะพร้าว ปลาในนาข้าวและปลาทะเล จึงมีความสมบูรณ์ที่เรียกว่ามีพร้อมทั้ง “ปลาบกปลาเล” นอกจากนี้เนินหนองหงส์ยังสะดวกในการคมนาคม มีเส้นทางสำหรับเดินทางสัญจรทางน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสะดวกทั้งการใช้เรือในเส้นทางไปปากพนัง และเส้นทางไปหัวไทรหรือเลยไปสงขลา

เช่นเดียวกับการที่บ้านเนินหนองหงส์ตั้งอยู่ไม่ไกลทะเลนี้เองมีผลกระทบจาก “คลื่นหักหาด”¹⁷ นับ เป็นปัญหาร่วมกันของประชาชนที่นี้และที่ตั้งอยู่รอบเนินหรือบ้านอื่นๆ ในบริเวณนี้ ซึ่งต้องประสบกับน้ำเค็ม จากคลื่นท่วมเข้าสู่ข้าวเสียหายอยู่เสมอ ชาวบ้านแถบนี้ก็ได้พยายามช่วยเหลือตนเองและร่วมมือกันใน ชุมชนด้วยการขุดดินเป็นคันดินให้เป็นแนวกันน้ำเค็ม จนในที่สุดทางราชการได้ปรับปรุงเป็นทางหลวงแผ่นดินสายปากพนัง-หัวไทร-ระโนด-สงขลา ในปัจจุบัน

จากการสำรวจชุมชนพบว่า บ้านเนินหนองหงส์ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเขต การปกครองหมู่ที่ 4 พบว่าประชากรได้มีการตั้งบ้านเรือนใหม่¹⁸ เมื่อมีการสร้างถนนสายใหม่ของ รพช. สาย หลาญวน-ท่าเสริม และเพราะจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ประกอบกับการมีการเปลี่ยนเป็นพื้นที่นาทุ่งในต้น ทศวรรษ 2530 ทำให้กลางๆ เนินจึงมีแต่พื้นที่ว่างเปล่าหรือมีบ้านเกาะ ๆ ที่มีความเสียบ

¹⁶ นางเหนียว จรจันทร์ อายุ 83 ปี , อ้างว่าครอบครัวของยายของท่านมาตั้งหลักแหล่งที่นี้เป็นกลุ่มแรกๆ จึงนำมาคำนวณว่าบ้านนี้ อ้างถึงในณรงค์ บุญสวยขวัญ. 2536

¹⁷ เมื่อปีใดที่มีคลื่นลมแรงจะเกิดปรากฏการณ์คลื่นขนาดใหญ่พัดเข้าสู่ฝั่งในเดือนพฤศจิกายน - มกราคม ตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2505

¹⁸ แต่เดิมบ้านเรือนจะตั้งอยู่ครอบคลุมทั้งเนิน โดยเฉพาะกลาง ๆ เนิน ชอบ ๆ

2.1.1 ประชากร

จากการเก็บข้อมูลครัวเรือนในเนินหนองหงส์ ในช่วงมีนาคม 2545 พบประชากรบ้านเนินหนองหงส์ อาศัยอยู่ทั้งในพื้นที่หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 8 โดยส่วนใหญ่แล้วจะปรากฏว่าบ้านเนินหนองหงส์ส่วนใหญ่ของพื้นที่ และจำนวนประชากรอยู่ในการปกครองของหมู่ที่ 4 ดังนั้น ข้อมูลประชากรที่ดำรงอยู่ที่บ้านเนินหนองหงส์ที่ เสนอต่อไปนี้ เป็นจำนวนของประชากรที่อาศัยอยู่ในการปกครองของหมู่ที่ 4 เท่านั้น กล่าวคือ มีจำนวน 137 ครัวเรือน ประชากร 564 คน เป็นเพศชาย 277 คน และเพศหญิง 285 คน โดยมีฐานประชากรจำแนก ตามอายุ ดังตารางที่ 3

จากตารางนี้ พบว่าผู้มีอายุในวัยแรงงาน หมายถึง อายุตั้งแต่ 18-60 ปี ซึ่งถือว่าเป็นแรงงานที่แท้จริง มีจำนวนมากถึงร้อยละ 62.40 วัยพึ่งพามีจำนวนร้อยละ 37.60 เพียงแต่วัยพึ่งพาเหล่านี้ยังเป็นแรงงานที่แฝง เ็นอยู่ในวันเรียน คือต่ำกว่า 18 ปี และวัยชรา ซึ่งสูงกว่า 60 ปี ที่สามารถเป็นแรงงานหลักและแรงงานเสริม ของครัวเรือนได้ ดังนั้นประชากรที่บ้านเนินหนองหงส์ เป็นแรงงานที่มีจำนวนมากพอกับอาชีพใหม่ หรือมีวัย แรงงานที่พร้อมทำงานสมกับเป็นพื้นที่เศรษฐกิจแบบตลาดเต็มรูปแบบ

ส่วนความสัมพันธ์นั้นมีความเป็นญาติซึ่งประกอบไปด้วยตระกูลใหญ่ๆที่มีสมาชิกมาก ได้ตั้งชื่อให้ พ้องความหมายกับบ้านใกล้เคียง คือ ตระกูลเกื้อเพชรแก้ว ตระกูลเพชรแก้วเพชร ตระกูลคงจันทร์ และตระกูล ขุนทองจันทร์ และยังเป็นญาติของบ้านใกล้เคียง

ตารางที่ 3 โครงสร้างประชากรบ้านเนินหนองหงส์

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
แรกเกิด - 6	37	6.56
6 - 12	39	6.91
12 - 14	21	3.72
14 - 18	14	2.48
18 - 50	285	50.53
50 - 60	67	11.87
60 ขึ้นไป	101	17.90
รวม	564	100

การย้ายถิ่นของคนที่บ้านเนินหนองหงส์มีอยู่ตลอดตั้งแต่อดีต เพราะความใกล้เคียงกับชุมชนอันเป็น ศูนย์กลางการค้าทั้งหัวไทร ปากพนัง นอกจากนี้ยังใกล้เคียงตลาดต่าง ๆ เช่น บ้านกลาง บ้านหลุมพอ ที่สามารถ เชื่อมกับบ้านต่าง ๆ ได้สะดวกด้วยการเดินทางทางเรือและมีการติดต่อค้าขายมานาน คนที่นี้ได้เรียนหนังสือ กันมากและย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานในเขตต่างๆ เช่น ครัวเรือนของเกื้อเพชรแก้ว มีบุตรธิดา จำนวน 8 คน ย้าย

เกือบหมดหลังจากสำเร็จการศึกษา¹⁹ ครอบครัวเพชรแก้วเพชร ก็เป็นเช่นเดียวกัน²⁰ หรือตระกูลช่วยพั้งที่ออกไปรับราชการตามหน่วยงานต่าง ๆ²¹ เช่นเดียวกับตระกูลรัตนรัตน์²² , ตระกูลคงจันทร์²³ ดังนั้นการย้ายถิ่นของผู้คนที่นี่ คือ ปรากฏการณ์ของเกษตรกรชาวนาลุ่มน้ำปากพนังในอดีต เพียงแต่คนที่บ้านเนินหนองหงส์ ค่อนข้างประสบความสำเร็จจากการศึกษา และไปรับราชการ หรือไปดำรงตำแหน่งที่สร้างชื่อเสียงในระดับประเทศหลายคน²⁴ เพียงแต่ในระยะกว่าทศวรรษนี้เองกลับมีคนหนุ่มสาวที่เป็นลูกหลานของผู้คนที่นี่หันย้ายเข้ามาในท่ามกลางธุรกิจหรืออาชีพใหม่ คือ ธุรกิจกึ่งกุลาดำแบบพัฒนา บ้านเนินหนองหงส์และตำบลเกาะเพชรเป็นพื้นที่เป้าหมายในการทำอาชีพใหม่นี้ ส่งผลให้แรงงานของที่นี่มีมากและมีงานทำอยู่ตลอดเวลา

2.1.2 อาชีพ

อดีตก่อนพ.ศ.2532 บ้านเนินหนองหงส์มี "การทำนา" เป็นอาชีพหลัก พื้นที่การเกษตรมีมากถึง 2,897 ไร่ จึงทำให้เนินหนองหงส์เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของอำเภอหัวไทรที่รู้จักกันในนาม "ข้าวหัวไทร" ด้วยที่เป็นพื้นที่ลุ่ม การผลิตข้าวที่นี่ได้ผลผลิตค่อนข้างสูง นับว่าเป็นความรุ่งเรือง เพราะพื้นที่มีศักยภาพตลอดมา มะพร้าวได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจและใช้บริโภคอย่างเหลือเฟือที่รองจากข้าว ซึ่งพื้นที่ที่เป็นสวนมะพร้าวมีประมาณ 700 ไร่ มีคำบรรยายของสมาชิก²⁵ให้เห็นภาพของชุมชนในอดีตว่า

"บ้านเนินหนองหงส์จึงเป็นชุมชนหรือบ้านที่ตั้งอยู่อย่างเหมาะสม มีความสมบูรณ์ ทั้งอาหารบออาหารเล มีทุกสิ่งทั้งข้าว ปลานา ปลาเล... นาเปรียบเหมือนหม้อข้าว ในเลเปรียบเหมือนหม้อแกง ในน้ำมีปลาในนามีข้าว มีผักมีหญ้า...คนที่นี่ไม่เคยขาดแคลน "กับข้าว"²⁶

บ้านเนินหนองหงส์ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณนิเวศวิทยาที่เหมาะสม ทั้งใกล้เส้นทางคมนาคม และความสมบูรณ์ของพื้นที่ จึงเป็นแหล่งผลิตข้าว และเป็นส่วนหนึ่งของการเป็นชุมชนที่สร้างสมวัฒนธรรมข้าวของ

¹⁹ ยังคงมีเพียงรายเดียว คือ นายบำเพ็ญ เกื้อเพชรแก้ว ที่เรียนจบแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

²⁰ คงมีเฉพาะผู้ใหญ่กำพล เพชรแก้วเพชร

²¹ เป็นต้นว่ารับราชการครูที่โรงเรียนบ้านทวดเหนือ อำเภอเมืองเป็นเลขานุการหรือหน้าห้อง ดร.รุ่ง แก้วแดง เลขานุการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกา 1 คน

²² ไปรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ ในตำแหน่งนักบริหารระดับสูงๆ

²³ เช่นมีนายวิชาญ คงจันทร์ ไปทำธุรกิจที่หัวไทร

²⁴ เช่นนายชาญ แก้วชูโต อดีตทนายความชื่อดัง , นายอภัย รัตนรัตน์ ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ สำนักงานเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ , ผู้ช่วยศาสตราจารย์พันทิพย์ เกื้อเพชรแก้ว สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นต้น

²⁵ นายอำพล เพชรแก้วเพชร อดีตผู้ใหญ่บ้าน , ช้างถึงในณรงค์ บุญสวยขวัญ. 2536 . ช้างแล้ว

²⁶ หมายถึงปลาที่ใช้ทำอาหาร เพราะในฤดูทำนามีปลาน้ำจืดชุกชุม ที่นำมาทำอาหารหรือดองเอาไว้ในรูปปลาแห้ง และกะปิปลา เนื่องจากหาได้ง่ายจากนาข้าวของใครก็สามารถทำได้อย่างมีอิสระ ส่วนพอถึงฤดูแล้งก็จะมี "ปลาเล" หมายถึง ปลาจากทะเลซึ่ง "พวกบนเล" หมายถึงคนที่ตั้งบ้านเรือนที่ริมหาดทราย ที่บ้านเกาะเพชรออกเรือนำมาจำหน่ายแถมในราคาย่อมเยาหรือแลกกับข้าว ซึ่งพวกบนเล (ทะเล) จะไม่ค่อยมีนาทำ การแลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชนและบ้านหรือครัวอื่นกระทำมาแต่โบราณ

พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังด้วย การผลิตและการแลกเปลี่ยนซื้อขายข้าวในบริบทของคนที่มีความเป็นสายญาติหรือสัมพันธ์กัน “ข้าว” จึงเป็นอาชีพที่บ่มเพาะวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ และเป็นกลไกสร้างบุคคลให้มีความสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้ผ่านข้าว ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2518 ประชาชนที่นี่ได้เริ่มปรับปรุงกระบวนการผลิตเสริมรายได้จากการทำนา และมะพร้าว ด้วยการปรับนาข้าวที่ตั้งใกล้ๆ กับเนินหรือพื้นที่นาข้าวริมบ้านมาทำการ “ยกร่อง” เพื่อปลูกพืชผัก²⁷ โดยเฉพาะการปลูกพริกบนร่อง สามารถส่งไปขายตลาดหัวอิฐ²⁸ เมื่อได้ผล การผลิตพริกบนร่องเริ่มขยายจากไม่กี่ครัวเรือนไปหลายครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีปัญหาเกี่ยวกับราคาและความต้องการของพ่อค้าแม่ค้าจากตลาดหัวอิฐมารับซื้อ ทำให้เพิ่มรายได้แก่ครอบครัว ส่งผลให้มีการปลูกขยายไปสู่พื้นที่นาข้าวที่รอบๆ เนินไปทั่ว จนพริกที่นี่มีชื่อเสียง²⁹ ในนามพริกไทย “พันธุ์แดงสวาสดี” ทำให้พริกแดงสวาสดีบ้านเนินหนองหงส์เป็นที่เลื่องลือและชนะเลิศการประกวดของจังหวัดถึง 2 ปีซ้อน ในปลายทศวรรษ 2520 พื้นที่นาข้าวริมเนินได้ขยายออกไปเป็นไร่นาสวนผสมมากขึ้นเรื่อยๆ รายได้ของบ้านเนินหนองหงส์จึงมาจากพริกเป็นหลัก เบียดบทบาทของข้าวลงไปพอสมควร จนมีการสรุปว่า “ไม่รู้ว่าระหว่างนาข้าวกับติปสียังใดเป็นอาชีพหลักกันแน่...” เป็นตัวอย่างของบ้านที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนพื้นที่นาไปสู่การยกร่องปลูกพืชผัก ในที่สุดชาวบ้านได้จัดงานฉลองเรียกว่า “วันพริกขู่ออ” เชิญนายเอนก สิทธิประสาท ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราชในขณะนั้น มาร่วมพิธีเปิดงาน 2 ปีซ้อน³⁰

อย่างไรก็ตาม พลวัตของการเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านเนินหนองหงส์ 1) การทำนาอย่างเดียวเริ่มได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่า ไม่พอใช้จ่าย 2) เริ่มแรกแต่ละบ้านก็ปลูกพืชผักสวนครัวใกล้บ้าน ซึ่งที่ดินบนเนินที่เป็นที่สูงมีจำกัด ก็ขยายปลูกตามขอบสระน้ำบ้าง ยกร่องเล็ก ๆ ขึ้นปลูกไว้ข้าง ๆ บ้านบ้าง เมื่อเห็นว่าได้ผล ก็มีการเอาอย่างกัน แต่ยังปลูกเพื่อกินในครัวเรือนเป็นหลักเหลือกินก็มีคนมาขอซื้อ หรือนำไปขายที่ตลาดนัดบ้าง 3) พื้นที่เนินหนองหงส์เป็นที่ลุ่ม ระดับน้ำสูง และขังนาน เป็นเหตุหนึ่งทำให้ชาวบ้านต้องคิดวิธีการเพื่อจะสามารถปลูกผักสวนครัวกินได้บ้าง การยกร่องขึ้นเป็นวิธีเดียวที่ทำให้สูงขึ้นได้ 4) เมื่อเห็นว่าการทำผล จากการทำอย่างจริงจัง และเห็นว่าสามารถทำรายได้ให้ครอบครัวได้ เพราะราคาพริกและผลตอบแทนได้สูงกว่าการทำนา เทคนิคยกร่องจึงแพร่หลาย พริกขึ้นมาก็กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับชุมชนนี้มาประมาณ 10 กว่าปี 5) ผู้บริโภคในชุมชนประมงริมฝั่งทะเลใกล้กับเนินหนองหงส์ ซึ่งเป็นชุมชนผู้บริโภคเป็นแรงจูงใจให้ชาวบ้านเนินหนองหงส์คิดผลิตสินค้าเกษตรของกลุ่มผู้บริโภคดังกล่าวด้วย 6) วันนี้เกษตรกรนากุ้งบ้านเนินหนองหงส์มีการถือครองที่ดินทุกครัวเรือน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

²⁷ กลายมาเป็น “เกษตรยกร่อง” เพื่อปลูกพริกหรือที่เรียกว่า “ติปสีย” โดยมีนายฮั่น เหมทานนท์เป็นแกนนำในการเริ่มต้นคราวนั้น โดยมีแรงบันดาลใจว่า เห็นว่าปลูกมะพร้าวบนร่องในสวนให้ผลดีมาก จึงออกมาขุดร่องในนาข้าวริมเนินปลูกผักดูบ้าง จึงได้ผล

²⁸ ตลาดกลางพืชผักของจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่เป็นศูนย์รวมพืชผักที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้

²⁹ หลังจากนั้นนายสวาสดี เชียดตน ได้กลับมาจากบ้านกรายที่จังหวัดลำพูน ได้มาร่วมกันพัฒนาคัดเลือกพันธุ์พริกทดลองปลูกจนกลายเป็นพันธุ์ที่ดีเป็นที่ยอมรับของพ่อค้าแม่ค้าตลาดหัวอิฐ เพราะสีสวยเป็นแดงเงา เรียกติดปากตามนามผู้พัฒนานั่นคือ นายสวาสดี ข้างถึงในมงคลบุญสวชวัญ 2536. อ้างแล้ว

³⁰ เป็นงานระดับชุมชนที่เกษตรกรเข้าร่วมกันมากเป็นตัวอย่างงานเกษตรไร่นาสวนผสมในบ้านอื่นๆ ในลุ่มน้ำปากพนังยุคทศวรรษที่ 2530

จำนวนการถือครอง (ไร่)	จำนวน (ครัวเรือน)
1 - 5	29
6 - 10	29
11 - 12	7
13 - 20	30
21 - 50	34
50 ไร่ขึ้นไป	4

ดังนั้น บุคคลที่ไม่มีปัญหา กับการดำรงอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม พลวัตการเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ที่สุดน่าจะมาจากภาวะปัญหาอุปสรรคที่บีบรัดชาวนาเนินหนองหงส์มาตลอด ความเป็นมนุษย์จึงคิดค้นหนทางเพื่อการอยู่รอด

ผลจากการเปลี่ยนแปลง ประการแรก การปลูกพริกขึ้นกลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชนแห่งนี้ มีการยกทรงปลูกพริกขึ้นหุ้ครอบครัวละตั้งแต่ 1 ไร่ ถึง 10 ไร่ ประการที่สอง การทำนาลดความสำคัญลง และนับวันจะทำน้อยลงคือ ทำแค่พอกิน ที่ดินนาข้าวส่วนที่เหลือก็ให้เช่าบ้าง และปล่อยให้รกร้าง ประการที่สาม ความเสื่อมโทรมทางระบบนิเวศที่ทวีความรุนแรงขึ้นด้วยอย่างเป็นกระบวนการ คือ ปลูกพริกอย่างเดียวเป็นส่วนใหญ่ ต้องเร่งผลผลิตโดยใช้ปุ๋ยเคมีมาก ดินแน่นและเสื่อมสภาพลงเรื่อยๆ โรคและศัตรูพืชมากขึ้น ใช้จ่ายเคมีมากขึ้น ระบบนิเวศเสียสมดุลมากยิ่งขึ้นหลังจากการทำนาที่ใช้วิธีการแบบข้าๆตลอดมา ประการที่สี่ ชาวนาเนินหนองหงส์มีรายได้ดีขึ้น ทั้งรายได้เสริมและรายได้หลัก จนแยกไม่ออกว่าอะไร คือ แหล่งรายได้หลักและรอง แต่ที่ชัดเจน คือ แหล่งรายได้มาจากหลายแหล่ง ประการที่ห้า เวลาว่าง หรือเวลาทางสังคมตามวัฒนธรรมข้าวเดิมต้องลดลงเพราะต้องใช้เวลากับการดูแลแปลงผักตลอดทั้งปี กล่าวคือ ถ้าเปรียบเทียบการใช้เวลาทำงานในการทำนาอย่างเดียวกับการทำเกษตรยกทรงปลูกพริก พบว่าอาชีพประการหลังนี้มีการใช้เวลามากกว่า

ความรุ่งโรจน์ของกิจการการเพาะปลูกจากที่มีนาข้าวเป็นหลักและเสริมด้วยการยกทรงปลูกผักเมื่อ 2518 ได้ต่อเนื่องจนถึง พ.ศ.2531 อาชีพใหม่ที่เสริมหรือมีลักษณะเป็น “เกษตรอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก” เริ่มเข้ามาในตำบลเกาะเพชร เมื่อประชาชนบางส่วนของบ้านเกาะเพชร(หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6) ได้ทดลองทำนาทุ้งจำนวน 13 ราย³¹ นายประเสริฐ เพชรแก้วเพชร เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในขณะนั้นเป็นผู้บุกเบิกขายแรกๆ ได้ทดลองทำบ่อซีเมนต์ขนาดเล็ก ๆ เพื่อเลี้ยงกุ้งบนที่ดินริมทะเล ปรากฏว่าได้ผล คือ กุ้งโตและได้ราคาดีเหมือนๆ³² จึงได้ทำไร่อย่างงาม ส่งผลให้บุคคลอื่นๆในบ้านเกาะเพชรสนใจมากขึ้น ใน พ.ศ.2532 ชาวบ้านได้เปลี่ยนจากเลี้ยงบ่อซีเมนต์และขนาดเล็กได้ถูกขยายเป็นบ่อดิน เริ่มมีการปรับที่นาและขยายพื้นที่นาข้าวเพื่อการเลี้ยงกุ้ง จากนาข้าวที่อยู่ใกล้ทะเลตามแนวทางหลวงแผ่นดิน เพราะสะดวกกับการตั้งเครื่องสูบน้ำเค็มจากทะเลมาสูบน้ำขึ้น ส่วนบ่อขนาดใหญ่และมีจำนวนบ่อขยายจำนวนมากขึ้น นำไปสู่ปัญหาการทำนาทุ้ง

³¹ เป็นการเลียนแบบการเลี้ยงกุ้งที่กำลังเติบโตแบบชาวนครศรีธรรมราชทั้งในอำเภอเมืองและอำเภอปากพนัง

³² ปัจจัยเกี่ยวกับราคาในปั้งกล้านั้น กุ้งราคาดีด้วย

กับนาข้าว เพราะ “กระบวนการผลิต ปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างปฏิพากษ์กันอย่างสิ้นเชิง” หรือ “การผลิตแบบใหม่ทำลายการผลิตแบบเก่า” อย่างชัดเจน กล่าวคือ น้ำเค็มน้ำเสียจากบ่อกุ้งมีทั้งรั่วซึม แอบถ่ายน้ำเค็ม หรือต้องหมุนเวียนเปลี่ยนถ่ายออกจากบ่อกุ้งตลอดเวลา แต่ทุกบ่อกุ้งไม่ได้เตรียมการสร้างบ่อรองรับน้ำเสีย ทำให้ปัญหาของแหล่งรองรับหรือแหล่งระบายที่ไม่มี วิธีการที่ปฏิบัติ คือถายน้ำเค็มจากบ่อกุ้งลงคูริมนถนน ลำน้ำสาธารณะของชุมชน ขณะเดียวกับที่ที่ปลายปี 2532 ฝนตกหนัก คลื่นแรงหักหาดพื้น ทำให้น้ำเค็มที่ระบายทิ้งในคูคลองสาธารณะเหล่านั้น ผสมกับน้ำฝน น้ำเค็มจากคลื่นซัดเข้ามาใหม่ ไหลบ่าเข้าท่วมนาข้าวของบ้านเนินหนองหงส์และนาข้าวบ้านเนินหนองมน สร้างความเสียหายให้แก่ต้นข้าวที่กำลังตั้งท้องและแปลงพืชผักแบบเกษตรกรรกรอင့်ค่อย ๆ เจาตายในที่สุด ดังนั้น ตั้งแต่ปีฤดูกาลผลิต 2532 เป็นต้นมา ไม่มีนาข้าว ไม่มีพืชผักโดยเฉพาะพริกไทยอีกแล้ว พร้อม กับจำนวนบ่อกุ้งที่เติบโตและรุ่งเรืองขึ้นลงตามสภาพราคาและต้นทุนอาหารกุ้ง ในขณะที่ปริมาณน้ำเค็มจากบ่อกุ้ง ถูกปล่อยออกสู่แหล่งน้ำสาธารณะหรือนาข้าวอย่างต่อเนื่อง กลายเป็นน้ำเค็มท่วมขัง ในแปลงเหล่านั้นทำให้หยุดการผลิตลงอย่างสิ้นเชิง

ประชาชนในเนินหนองหงส์ได้รวมตัวกันเรียกร้องต่อทางราชการ จนทางราชการได้มีการสำรวจข้อมูลผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำของอำเภอหัวไทร พบว่า จำนวน 1,014 ราย พื้นที่เสียหาย 14,933.75 ไร่ คิดเป็นเงิน 17,920,500 บาท (ไร่ละ 1,200 บาท) เป็นราษฎรหมู่ที่ 4 จำนวน 108 ราย และพื้นที่เสียหาย 1,862 ไร่ มูลค่าเสียหาย 2,212,800 บาท ต่อ 1 ปี และความเสียหายนี้ไม่สามารถทำการผลิตการเพาะปลูกข้าวและพืชผัก หากนับรวมถึง พ.ศ.2544 มูลค่าเสียโอกาสคำนวณจากตัวเลขดังกล่าวประมาณ 30,979,236.00 บาท เพราะทั้งนาข้าวและไร่นาสวนผสมหยุดการผลิตอย่างสิ้นเชิงตั้งแต่นั้นมา เช่นเดียวกับมีการเคลื่อนไหวกเพื่อแก้ไขปัญหาของชาวบ้านหลายครั้ง³³ เช่นเดียวกับมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าของราชการหลายครั้งหลายรูปแบบ แต่ผลก็คือ ประชาชนไม่อาจจะทำนาได้ต่อไป ส่งผลหลายประการ เป็นต้นว่า ประการแรก พื้นที่นาข้าวเสียหายซึ่งไม่อาจจะทำนาได้อีกต่อไป 1,802 ไร่ เกษตรกร 110 ครัวเรือนในปี 2533 ปัจจุบันไม่สามารถผลิตข้าวได้เลยทั้ง 2387 ไร่ ประการที่สอง ชาดแคลนน้ำจิตในการอุปโภคบริโภคที่ใช้ในครัวเรือนและน้ำดื่มอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง น้ำจิตจึงต้องซื้อในปัจจุบันราคาน้ำสำหรับดื่มรกละ 300 บาท น้ำสำหรับอาบและใช้ในครัวเรือนคันละ 150 บาท ประการที่สาม เกิดความขัดแย้งทางสังคม (Social conflicts) ระหว่างกลุ่มอาชีพขึ้นมา มีการฟ้องร้องจับกุมผู้ที่ปล่อยน้ำเค็มลงสู่นาข้าว

³³ หมู่ที่ 6 และบางส่วนของหมู่ที่ 4 เข็กสู่นากุ้ง เมื่อ พ.ศ.2533 เขาได้รวมกลุ่มต่อต้านและต่อสู้กับน้ำเค็มอย่างชัดเจน เช่น นายสวัสดิ์ เียดตน ได้รวบรวมพรรคพวกที่มีพื้นที่ติดกันจำนวน 500 ไร่ริมเนินหนองหงส์ ได้รวมกลุ่มกันเป็นสมาชิกจำนวน 37 ราย เพื่อเสนอโครงการสร้างคันดินกั้นน้ำเค็ม ระยะทาง 3000 เมตรด้วยความหวังว่าจะรักษาพื้นที่เนินให้เป็นแหล่งปลูกผักอย่างเช่นที่เคยรุ่งโรจน์มา โดยที่นายสวัสดิ์ เียดตน ได้เป็นเกษตรกรตัวอย่างที่ปฏิสัมพันธ์กับองค์การพัฒนากลุ่มชาติ จึงได้ช่วยเหลือในการเสนอโครงการของงบประมาณ 250,000 บาท จากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา หรือ Local Development Institution = LDI และประสานขอการช่วยเหลือเครื่องจักรกลไปตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ก็ไม่อาจจะจัดหาและน้ำเค็มที่เพิ่มมากขึ้นตามอัตราความเติบโตของการส่งออกและอัตราความพอใจการผลิตกุ้ง นอกจากนี้ ประชาชนในเนินหนองหงส์ยังหาได้ลัดละไม่ ยังได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อเรียกร้องทั้งยื่นหนังสือส่งจดหมายร้องทุกข์ต่อรัฐบาล การเดินทางไปที่แจ้งต่อนายกรัฐมนตรีและแม่ทัพภาคที่ 4 ผู้ราชการจังหวัดและบุคคลต่างๆ เพื่อให้ช่วยเหลือหลายครั้ง โดยมีผู้ใดได้แก่นายอำพล เพชรแก้วเพชร นายสวัสดิ์ เียดตน นายสมบุญทองปองและอีกหลายๆ คน ในบ้านเนินหนองหงส์

ประการที่สี่ มีการย้ายถิ่นออกไปทำงานหรือหางานทำ ร้อยละ 30.85 ของประชากรที่ยังอาศัยอยู่จริงในครัวเรือน³⁴ โดยทิ้งที่ดินให้น้ำเค็มซึมและท่วมขังทำลายอยู่ที่เนินหนองหงส์หรือย้ายไปเฝ้าผ้าที่กรุงเทพมหานคร แม้กระทั่งย้ายไปทำสวนในพื้นที่ต่างๆ

อย่างไรก็ตาม การปรับตัว ประการสำคัญของประชาชนเนินหนองหงส์ เพื่อเอาตัวรอดและครัวเรือนให้รอดในกระแสการผลักดันตามนโยบายและทิศทางของรัฐบาลไทย คือ การอยู่ในสังคมการเลี้ยงกุ้ง ตามบริบทและนโยบายการพัฒนา ชาวบ้านเนินหนองหงส์ได้ใช้ 2 วิธีการ คือ

ประการแรก พยายามหาทุนและหาโอกาสในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เจกเช่นนักธุรกิจนากุ้งอื่น หรือเป็นไปตามกระแสหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังปี 2533 เป็นต้นมา แนวทางนี้ถือว่าเป็นแนวทางที่เกษตรกร “ต้องหันมาเลี้ยงกุ้งตามสภาพบังคับ” หรือ “เลี้ยงกุ้งเพราะพวกบนเลปล่อยน้ำเค็มลงมา” การเลี้ยงกุ้งตามลักษณะนี้มีได้หมายถึงว่าทุกครัวเรือนจะมีศักยภาพในการเข้าสู่อาชีพนี้ได้เท่ากัน เพราะ 1) มีข้อจำกัดเรื่องเงินทุนที่นำมาลงทุน ซึ่งนำไปสู่หนี้สินมากมาย³⁵ หนี้เหล่านี้มาจากการทำนากุ้งทั้งสิ้น โดยรวมแล้วข้อมูลสำรวจ มีนาคม 2545 มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้สินจากสถาบันการเงินของรัฐ 40 ครัวเรือน และเป็นหนี้บุคคล 16 ครัวเรือน ดูรายละเอียดจำนวนตัวอย่างบุคคลที่เป็นหนี้สินในตารางที่ 4, และ 2) ข้อจำกัดเรื่องที่ดินหรือที่นาข้าวที่จะนำมาทำบ่อกุ้ง เป็นต้นว่า ไม่มีที่ดิน หรือมีแต่ไม่เหมาะสมไกลจากแหล่งน้ำเค็ม ไกลเส้นทางคมนาคมยากแก่การขนส่งน้ำมัน เครื่องจักรและอาหารกุ้ง ดังนั้น ผู้ที่พยายามปรับการผลิตของตนเองจึงต้องเช่าที่ดินเพื่อทำนากุ้งไร่ละ 5,000 บาท ต่อปี อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรเนินหนองหงส์จะประหยัดต้นทุนในการดูคูน้ำเค็มเข้ามากุ้ง เพราะไม่ต้องลงทุนขุดเจาะถนนหรือลงทุนต่อท่อนำคูน้ำเค็มจากทะเล เพราะการเลี้ยงกุ้งของทุกบ่อหรือทุกรายของเนินหนองหงส์ ได้ดูคูน้ำเค็มที่ถูกปล่อยลงคลองและคูน้ำสาธารณะของหมู่บ้านซึ่งไหลมาตามคูน้ำริมถนนทางหลวง รพช. สายหลาญวน-ท่าเสริม แล้วดูคูน้ำเข้าสู่บ่อที่บริเวณ

³⁴ เช่นกรณีนายสวัสดิ์ เขียวตัน เมื่อรู้สึกว่าการดำเนิการแก้ไขให้หับครอบครัวและชุมชนไม่ได้ผล ก็ได้ย้ายครอบครัวออกไปอยู่ที่จังหวัดลำพูน และย้ายกลับมาเฝ้าแปลงทำนาสวนผสมและเก็บเกี่ยวผลประโยชน์เลี้ยงครอบครัวที่บ้านดอนแคตำบลทรายขาว

³⁵ ดูผลแห่งหนี้สินตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงตัวอย่างสภาพหนี้สินและเงินฝากจากการเลี้ยงกุ้ง ใน พ.ศ.2545

รายชื่อ	หนี้ (บาท)	แหล่งกู้ยืม	เงินฝาก / เงินเก็บ(บาท)	หมายเหตุ
นายบุญล บัญชู	100,000	ธกส.	-	
นางอารีย์ หยุ่คงแก้ว	80,000	ธกส.	-	
นายประคอง ขาวช้าง	280,000	ธกส./ นายทุน	-	ดอกเบี้ยร้อยละ 5
นายอำไพ นวลแก้ว	50,000	ร้านขายอาหารกุ้ง	310,000	ดอกเบี้ยร้อยละ 3
นายจรัญ มีเสน	60,000	ธกส.	-	
นายแหว บุญทองใหม่	200,000	ธกส. / นายทุน	300,000	
นายนุ่ม บุญสะอาด	150,000	ธกส.	-	นำมาสร้างบ้านด้วย
นางปรีดา แก้วเจริญ	80,000	ธกส.	-	
นายสงวน ขุนทองจันทร์	100,000	ธกส..	-	
นางนิตยา หนูทอง	150,000	ธกส. /กทม	-	
นางเอี่ยม ขำเกิด	30,000	นายทุน	-	ดอกเบี้ยร้อยละ 5
นายอำนาจ สุขศรีแก้ว	300,000	ธกส. /กทม	-	
นางจรรย์ โพธิ์ถาวร	20,000	กทม.	-	
นายสะอาด หนูทอง	400,000	ธกส. /กทม/นาย ทุน	-	ดอกเบี้ยร้อยละ 5
นางชลธิชา บุญญานพวงศ์	200,000	ญาติให้กู้ไม่มี ดอกเบี้ย	-	
นางเกษร แก้วชูใส	400,000	ธกส.	-	
นายเพิ่ม แก้วหนูนา	30,000	ธกส.	-	
นางวัน เพ็ชรสงฆ์	10,000	นายทุน	-	รักษาพยาบาล ดอก เบี้ยร้อยละ 5
นายกุศล ทองฉิม	50,000	ญาติ /ไม่มีดอกเบี้ย	-	
นายจิราพจน์ จรจันทร์	10,000	กทม.		มีบ่อให้เช่า 1 บ่อ /2.5ไร่
นางบุญเรือน นวลทอง	100,000	ธกส.	-	

รายชื่อ	หนี้ (บาท)	แหล่งกู้ยืม	เงินฝาก / เงินเก็บ(บาท)	หมายเหตุ
นางบุญเรือน อ่อนศรีทอง	400,000	นายทุน	-	มีบ่อให้เช่า 8 บ่อ / 28ไร่
นายลำดวน ไชหุ่่น	-	-	50,000	
นางตรุณี ทองเคลื่อน	-	-	30,000	
นางจารีย์ ลินยัง		-	30,000	มีบ่อให้เช่า 3 บ่อ
นายภิรมย์ ขาวทอง	-	-	200,000	มีบ่อให้เช่า 8 บ่อ / 36 ไร่
นายพวน ชัยสุวรรณ	-	-	10,000	
นางระยอง รัตนรัตน์	-	-	20,000	
นายถวิล ศรีมีชัย	-	-	100,000	
นายอำพล เพชรแก้วเพชร	-	-	100,000	

บ้านเนินหนองหงส์ ซึ่งให้ผลดีเช่นเดียวกัน คำว่า “เพื่อนได้ เราก็ได้ เพื่อนตาย เราก็ตาย” เป็นคำกล่าวที่พบได้ทั่วไปของเกษตรกรนาทุ่งที่นี่ หมายความว่า น้ำเค็ม คือ น้ำเสียหรือน้ำที่ระบายออกจากรากผู้คนที่ถูกปล่อยทิ้งเรี่ยราด ทุกคนดูน้ำเหล่านั้นมาเลี้ยงกุ้ง หากผู้เลี้ยงได้กำไรก็ต้องได้กำไรเหมือนกัน กระบวนการเลี้ยงแบบนี้ขอเพียงให้มีน้ำเค็มเท่านั้น เหล่านี้คือกระบวนการเข้าสู่อาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำจึงมีอยู่ตลอดเวลา บางก็เข้า บ้างก็ออก หยุดพักหรือย้ายตามเงื่อนไขของกำไรขาดทุน และราคากุ้งหรือราคาอาหาร ดังนั้นใน พ.ศ.2545 ผู้ที่เลี้ยงกุ้งกุลาดำที่บ้านเนินหนองหงส์ จึงมีจำนวน 100 ครัวเรือน และไม่ค่อยผันแปรในเชิงเปรียบเทียบกับทศวรรษที่ผ่านมา ดังตารางที่ 5 แต่ลักษณะเป็นการเลี้ยงกุ้งรายย่อย คือ มีบ่อกุ้งจำนวนน้อยและขนาดเล็ก โดยที่ส่วนใหญ่ผันมาจากการทำนาข้าว นอกจากนั้นก็มิบุตรหลานที่ย้ายเข้ามาทำกิจการนาทุ่ง พร้อมกับมีบุคคลจากถิ่นอื่นและบุคคลจากภายนอกมาเช่าที่ดินทำบ่อกุ้ง ส่วนการซื้อขายที่ดินมีบ้างแต่ไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทศวรรษ 2540 พบว่ามีน้อยเนื่องจากราคาทุ่งเริ่มไม่แน่นอน

ตารางที่ 5 จำนวนเกษตรกรนากุ้งบ้านเนินหนองหงส์ ตำบลเกาะเพชร พ.ศ.2545

รายชื่อเกษตรกร	บ้านเลขที่ หมู่ที่ 4 หรือ 8	พื้นที่บ่อกุ้งของ ตนเอง (ไร่)	หมายเหตุ
นายบุญล บุญชู	187	15	
นางอารีย์ หยู่คงแก้ว	160	3	
นางบุญเรือน หยู่คงแก้ว	158	3	
นายประคอง ขาวช้าง	112 หมู่ 8	4	
นายอำไพ นวลแก้ว	116/1 หมู่ 8	3	
นายจรัญ มีเสน	114 หมู่ 8	30	
นายแหว บุญทองใหม่	163/1 หมู่ 8	10	
นายหนุ่ม บุญสะอาด			
นางปรีดา แก้วเจริญ	86	10	
นายสงวน ขุนทองจันทร์	140	3	
นางนิตยา หนูทอง	141 หมู่ 8	2.5	
นางเอี่ยม ขำเกิด	92/1	1	
นายอำนวย สุขศรีแก้ว	90/1	12	
นางจรรย์ โพธิ์ถาวร	82	12	
นายสะอาด หนูทอง	90/2	4	
นายมุก หนูจูด	132/8 หมู่ 8	5	
นางชลธิชา บุญญานพวงศ์	157	21	
นางสุภาพร เพชรเกตุ	159/1	22	
นางเกษร แก้วชูไธ	130/8 หมู่ 8	4.5	
นายเพิ่ม แก้วหนูนา	132/1 หมู่ 8	3	
นางวัน เพ็ชรสงม	139	1.6	
นายกุศล ทองฉิม	157/1	3	
นายจิราพจน์ จรจันทร์	82/2	1.25	ให้เช่า 1 บ่อ
นางบุญเรือน นวลทอง			

รายชื่อเกษตรกร	บ้านเลขที่ หมู่ที่ 4 หรือ 8	พื้นที่บ่อกุ้งของ ตนเอง (ไร่)	หมายเหตุ
นางบุญเรือน อ่อนศรีทอง	90	50	ให้เช่า 8 บ่อ / 28 ไร่
นายลำดวน ไชหุ่	163	15	
นางดรุณี ทองเคลื่อน	60	2.5	
นางจารีย์ สิ้นยัง	161	10	ให้เช่า 3 บ่อ
นายภิรมย์ ขาวทอง	74	36	ให้เช่า 8 บ่อ / 36 ไร่
นายพวน ชัยสุวรรณ	161/1	5	
นายเห่ง สิ้นทรัพย์	157	-	
นางระยอง รัตนรัตน์	164	5	
นายแบน รัตนรัตน์	84	7	
นายถวิล ศรีมีชัย	88	15	
นายอำพล เพชรแก้วเพชร	76/1	9	
นายแดง แซ่เฮง	84/1	3	

ประการที่สอง การรับจ้างเลี้ยงกุ้ง ฝึบ่อกุ้ง คัดแยกกุ้งและจับกุ้ง นับค่าเป็นการฝังตัวเข้าไปในธุรกิจบ่อกุ้ง ซึ่งมีอยู่ทั่วไป ซึ่งก็สามารถสร้างรายได้อย่างงดงามเช่นเดียวกัน นางปัทมา นะมน³⁶ อยู่ในครอบครัว 2 คน บอกว่า รับจ้างคัดแยกกุ้งกับแพรับซื้อได้วันละ 180 บาท ไม่เป็นหนี้ดีกว่าเมื่อก่อนตอนรับจ้างเลี้ยงกุ้งจ้างเดือนละ 5,000 บาท ไม่ได้อะไรและต้องรับผิดชอบสูง รูปแบบการจ้างงานหรือกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากธุรกิจกุ้งเริ่มมีบทบาทและเป็นแหล่งรองรับแรงงานของผู้คน โดยเฉพาะ “การคัดแยกและจับกุ้ง” พบว่าเกษตรกรนำกุ้งที่บ้านเนินหนองหงส์ พบว่าเข้าสู่กิจกรรมเหล่านี้บ่อย แต่พบว่ามีจากคนในชุมชนอื่น แต่กิจกรรม “การรับจ้างเลี้ยง และการฝึบ่อกุ้ง” บุคคลที่สามารถเข้าสู่กิจกรรมนี้จะมีลักษณะพิเศษ คือ ต้องคัดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติกับเจ้าของบ่อกุ้ง เนื่องจากบุคคลที่ถูกมอบหมายให้ฝึบ่อและเลี้ยงกุ้งต้องดูแลทรัพย์สินหรือกุ้งหมายถึงรายได้ของครอบครัวที่ลงทุนด้วยความยาก หากฝึบ่อและเลี้ยงกุ้งไม่ดีไม่ถูกต้องหมายถึงหนี้สินที่ยืมมาลงทุนหรือสินเหนื่อประดาตัวหรือได้รายได้อย่างงามเป็นเดิมพันที่ตามมา นอกจากความเป็นญาติที่มีรายได้เป็นเดือนแล้ว ผู้เลี้ยงกุ้งยังได้ค่าข้าวสารและค่าเงินจากการขายที่เรียกว่า “เปอร์เซ็นต์ยอดขาย” จากเจ้าของบ่อด้วย เพียงแต่ความเครียดหรือการต้องเอาใจใส่มากเหมือนเป็นเจ้าของบ่อ จึงทำให้คนบ้านเนินหนองหงส์ไม่สนใจในกิจกรรมนี้ เพราะต้องรับผิดชอบสูง จึงคิดเสี่ยงด้วยการกู้หนี้

³⁶ ไนณรงค์ บุญสวชัญญ. 2544 อ้างแล้ว

ยืมเงินมาลงทุนเลี้ยงเองดีกว่า เพราะไม่ต้องเป็นลูกน้อง มีความเป็นอิสระ และไม่เกินกว่าสามารถ และเสี่ยงเหมือนกัน และมีที่ดินหรือบ่อทุ่งให้เช่ามากมาย

ประการที่สาม ทำธุรกิจกับกิจการกึ่ง เช่น ให้เช่าที่ดินทำนาทุ่ง การเป็นช่างซ่อมเครื่องยนต์ การขายอาหาร น้ำมัน เป็นต้น เป็นอาชีพที่จะไม่เสี่ยง จากข้อมูลในตารางที่ 15 พบว่า นางจรรย์ สิ้นยัง นายภิรมย์ ขาวทอง ต่างก็มีที่บ่อทุ่งให้ผู้อื่นเช่า จะมีรายได้แน่นอนไม่เสี่ยง จึงมีเงินฝาก ส่วนในอดีตพบว่า³⁷ บุคคลที่ให้ผู้อื่นเช่าที่ดินทำบ่อทุ่งก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เช่น นายประสิทธิ์ คงชวย ซึ่งได้ให้เช่าที่ดินทำบ่อทุ่ง 10 ไร่ ได้ค่าเช่าปีละ 50,000 บาท ส่งเสียลูก 5 คน เรียนสบาย ๆ นายอำนาจ สุขศรีแก้ว เป็นทั้งผู้เลี้ยงและให้เช่าที่ดินทำบ่อทุ่ง นายอำพล เพชรแก้วเพชร นายเผ่น หนูจูด ได้ค่าเช่าปีละ 10,000 บาท อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่อาชีพทำนาทุ่งและธุรกิจต่อเนื่องอื่นๆ แม้ว่าจะเกิดขึ้นโดยสภาพบังคับแต่ก็ให้ผลตอบแทนเป็นที่พอใจ ทำให้กลุ่มผู้ที่รวมกันคัดค้านหรือต่อสู้เกี่ยวกับนาทุ่งและนาข้าวเมื่อ พ.ศ.2533 - 2535 ต่างก็หยุดเคลื่อนไหวกันหมดทุกคนแล้ว คณะผู้ทำการคัดค้านในวันนี้เป็นทั้งเจ้าของบ่อทุ่งและให้เช่าบ่อทุ่ง เพราะรายได้ที่เข้ามา คนบ้านเนินหนองหงส์ ได้สัมผัสจากเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องอำนวยความสะดวก และบ้านที่สร้างขึ้นใหม่หรือปรับปรุงใหม่ถึง 11 หลัง หรือครัวเรือน หรือร้อยละ 25.58 ของข้อมูลครัวเรือนทั้งหมด

กระนั้นก็ดี ผลจากการทำนาทุ่งที่บ้านเนินหนองหงส์ ที่กล่าวมาแล้วพบว่ามีผลทั้งเชิงลบมากมาย โดยเฉพาะความเสียหายจากน้ำเค็ม และการไม่ได้ทำนาข้าวอีกต่อไป แม้ว่าจะมีการทำนาทุ่งแล้วก็ตาม แต่ไม่ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนสูงขึ้น ทั้งเพราะรายได้ครัวเรือนของจังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ.2541 เฉลี่ย 40,518 บาท³⁸ แต่รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนบ้านเนินหนองหงส์ใน พ.ศ.2545 ส่วนใหญ่ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของจังหวัดร้อยละ 78.10 ดังรายละเอียดจำแนกในตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนบ้านเนินหนองหงส์ใน พ.ศ.2545

รายได้เฉลี่ย	ครัวเรือน
1,000 - 5,000	11
5,001 - 10,000	21
10,001 - 20,000	30
20,001 - 30,000	20
30,001 - 50,000	30
50,000 - 100,000	25

³⁷ ข้อมูลจากงานวิจัยเดิมของณรงค์ บุญสวชัญญ์ . 2535

³⁸ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช .2544. หน้า 31 . ซึ่งจำนวนรายได้เฉลี่ย แม้ว่าจะเป็นข้อมูลคนละปีกัน แต่ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นถึงว่าแตกต่างกันมากระหว่างตัวเลข 2 ตัวนี้ แม้ว่าฐานปีจะแตกต่างกันก็ตาม

มาตรฐานว่า กุ้งจะไม่มีผลต่อการเพิ่มรายได้ แต่การเลี้ยงกุ้งก็ยังคงดำเนินต่อไป ตามสภาพบังคับดังที่กล่าวแล้ว และครอบคลุมจำนวนคนส่วนมากของที่นี่ให้อยู่ในธุรกิจนี้ แน่ใจว่าย่อมส่งผลต่อแบบแผนชีวิตและวัฒนธรรมชาวที่เคยมีบทบาทกลับถูกแทนที่ หรือถูกสร้างวัฒนธรรมชุดใหม่ขึ้นมาภายใต้อาชีพเลี้ยงกุ้งเป็นตัวกำกับ เช่นเดียวกันก็เกิดผลเชิงบวกหลายประการ โดยในประการหลังพบจากตัวบ่งชี้จากการเก็บข้อมูลใหม่ พ.ศ.2545 ว่า "ความสะดวกสบายของคนที่นี่หนองหงส์" หลังปรับตัวเข้าสู่กระบวนการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ มีตัวบ่งชี้ใหม่ที่อธิบายถึงความสะดวกสบาย หรือผลเชิงบวกที่เป็นรูปธรรม ตามตารางที่ 7 พบว่าข้อมูลเครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงบ้านที่อยู่อาศัยมีคุณภาพดี และมีจำนวนมาก ดังรายการต่างๆ ที่ปรากฏ โดยเฉพาะรถมอเตอร์ไซด์มีเกือบทุกบ้านหรือร้อยละ 80.29 ของจำนวนครัวเรือน มีโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือมือถือเกือบร้อยละ 96.35 ของจำนวนครัวเรือน มีรถยนต์ ร้อยละ 18.25 ของจำนวนครัวเรือน **ในระดับชุมชนเป็น "ชุมชนที่ทันสมัยและพัฒนา"** นั่นคือ เป็นชีวิตที่สะดวกสบาย เครื่องมือเครื่องใช้สมบูรณ์ ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ตัวอย่างข้อมูลบ่งชี้ถึงความสะดวกสบายของคนที่นี่หนองหงส์หลังจากการทำนากุ้ง

สิ่งอำนวยความสะดวก	จำนวน
โทรศัพท์มือถือ	132 เครื่อง
รถยนต์	25 คัน
มอเตอร์ไซด์	110 คัน
ตู้เย็น	125 เครื่อง
โทรทัศน์สี	130 เครื่อง
บ้านสร้างใหม่หรือปรับปรุงใหม่	11 หลัง
เครื่องปรับอากาศ	3 เครื่อง
พัดลม	145 เครื่อง
ร้านค้าในชุมชน	6 ร้าน
ปั้มน้ำมัน	1 ปั้ม

นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงผลเชิงบวกอื่นๆ เช่นเด็กนักเรียน นักศึกษา ได้รับโอกาสเรียนหนังสือ โดยไปเรียนหนังสือที่นอกหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 112 คน แยกเป็น

ระดับประถมศึกษา	48 คน ³⁹
ระดับมัธยมศึกษา	26 คน
ระดับสูงกว่ามัธยมศึกษา	38 คน

ระดับของการพัฒนา โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐาน แม้ว่าจะล่าช้า ทั่วๆที่เป็นชุมชนสร้างรายได้ให้กับประเทศแต่ทุกอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา กล่าวคือ เมื่อเกิดการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ พ.ศ.2532 แต่ถนนเป็นถนนลูกรังเมื่อ พ.ศ.2534 ไฟฟ้าในหมู่บ้าน พ.ศ.2538 ลาดยางเมื่อ พ.ศ.2541 ประปาหมู่บ้าน 2544

สำหรับครัวเรือนหรือบางคนก็ไม่ได้เข้าสู่อาชีพนาุ้งตามกระแสหลัก และยังคงอยู่ตามสภาพเดิมจำนวน 6 ราย เช่น นายเจียม ขำเกิด อายุ 67 ปี ที่เลี้ยงไก่เป็นหลักและเย็บอวนจ้าง หัวละ 20 บาท วันหนึ่งๆ ได้ 1 หัว พออยู่ได้แต่ยังคงเป็นหนี้ 30,000 บาท เพราะทำบ้านใหม่ เมื่อ 2538 ราคา 150,000 บาท นายจิบ เพชรแก้วเพชร ที่ยังคงทำอาชีพในการหารายได้ เช่น รับจ้างทั่วๆ ไป เช่น สอยมะพร้าว ขายของที่บ้าน และลูกทำงานกับเลี้ยงกุ้งจ้างและบริษัทเกี่ยวกับธุรกิจกุ้ง นางวรรณ เพชรสงค์ นางแดง แซ่เฮง ที่เช่าที่สวนมะพร้าว บนเนิน 15 ไร่ ราคา 10,000 บาท เพื่อทำมะพร้าวตากแห้ง นางจำปี รัตนพันธ์ และนายเหิร ขุนทองจันทร์ ก็ไม่ทำนาุ้ง แต่มีสมาชิกในบ้านรับราชการ แต่เขาก็ไปมาหาสู่และอยู่ในสังคมการเลี้ยงกุ้งกุลาดำได้เป็นอย่างดี

2.1.3 ลักษณะสังคม

ในอดีตสังคมบ้านเนินหนองหงส์ เป็นสังคมชาวนาในระบบตลาดการค้าข้าว ผลของระบบนี้ทำให้รายได้จากการผลิตข้าวเพื่อขายและบริโภค นำไปสู่การศึกษาในระดับสูงกันมาก การศึกษาเล่าเรียนจึงเป็นคุณค่าหรือค่านิยม ดังนั้น การศึกษาสำเร็จหรือการศึกษาสูงๆ คือตัวบ่งชี้ของครัวเรือนและบุคคลที่ประสบความสำเร็จและเป็นคุณสมบัติของบุคคลในระบบสังคมแบบนี้ คนที่เนินหนองหงส์จึงเป็นผู้ที่รักในการเรียนกันมากมาแต่อดีต มีตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จที่สะท้อนถึงพลังและวัฒนธรรมของระบบการผลิตข้าวของที่นี่ในอดีต⁴⁰ แท้จริงแล้วก่อนหน้านั้นมีบุคคลที่มีชื่อเสียงที่เนินหนองหงส์ ซึ่งเป็นผู้ที่เรียนและมีบทบาท

³⁹ แท้จริงแล้วโรงเรียนชุมชนวัดเกาะเพชร เป็นโรงเรียนที่สอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่แล้ว และตั้งอยู่ใกล้บ้าน แต่คนที่นี่รายได้ดีจึงส่งไปยังโรงเรียนในเขตอำเภอและจังหวัดที่ตนเองยอมรับมาตรฐานการศึกษา ประเด็นนี้ คือตัวบ่งชี้ว่าเมื่อบุคคลมีรายได้จะแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า การเลือกสถานที่เรียนให้แก่ลูกมาจากปัจจัยทางบวกของรายได้จากการเลี้ยงกุ้ง

⁴⁰ เช่น ครอบครัวนายอภัย รัตนรัต ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาสถาบันราชภัฏ และพี่ชายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญกระทรวงศึกษาธิการ , ครอบครัวเพชรแก้ว อาจารย์พันธิพิทย์ แก้วเพชรแก้ว อาจารย์สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จากประเทศฟิลิปปินส์ มีพี่น้อง 8 คน สำเร็จการศึกษาดั้งแต่ปริญญาตรีและปริญญาโท 7 คน , ครอบครัวนางสาวสมใจ นาพนัง สำเร็จการศึกษามีการทำงานทำ มีน้องชายสำเร็จการศึกษาได้เป็นผู้พากษานาในศาลฎีกา, นายชาญ แก้วภูใส หนายความและเป็นนักต่อสู้ทางการเมือง

บาทในสังคมการเมืองไทยพอสมควร คือ นายชาญ แก้วชูใส ที่ผู้คนที่นี่ต่างกล่าวถึงในการเป็นนายความ และเป็นนักต่อสู้ทางการเมือง

การอยู่ในสังคมเกษตรในลักษณะการตั้งบ้านเรือนเป็นหย่อมตามที่ดิน ทำให้นักเนินหนองหงส์มีความผูกพันในลักษณะญาติกันมาก ในขณะที่วิถีชีวิตที่ต้องมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกันตามลักษณะพื้นฐานของปัญหาหรือความต้องการที่ร่วมกัน (Issue and Problem base) เนื่องจากการที่บ้านไม่มีวัด ไม่มีโรงเรียน ทำให้บุตรหลานต้องเดินทางไป-กลับ พร้อมๆกัน หรือไปวัดรวมกันหรือเดินทางไปตลาดต้องไปคนเดียวกันในยามหัวรุ่ง หรือนั่งเรือลำเดียวกันในฤดูฝน กิจกรรมสัมพันธ์ที่ต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาน้ำเค็มกัดหาดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ เหล่านี้เป็นเหมือนกลไกทางสังคมที่ให้นักเนินหนองหงส์ผูกพันและกลมเกลียวกันในบ้านหรือเนิน นอกจากนี้ยังต้องสัมพันธ์กับชุมชนอื่น เช่น บ้านเกาะเพชร ในลักษณะการแลกเปลี่ยนข้าวกับปลาทะเล การซื้อขายข้าว ที่เนินหนองหงส์

ตัวอย่าง ความผูกพันดังกล่าวได้รวมตัวกันอย่างแข็งขันเมื่อ 2518 ที่ได้พยายามปรับปรุงการผลิตจากเก็บข้าวเพียงอย่างเดียวมาเป็นการยกร่องเพื่อปลูกพริก นำไปสู่ความสำเร็จและสร้างความมั่งคั่งให้แก่ครัวเรือนและชุมชน ความพยายามรวมกลุ่มกันเพื่อต่อสู้กับน้ำเค็มในรูปแบบการคิดค้นโครงการแล้วไปขอความช่วยเหลือจากองค์การรัฐและองค์การพัฒนาเอกชน หรือการเรียกร้องต่างๆ ให้แก้ไขน้ำเค็มนั้นเป็นการตื่นนในรูปของกลุ่มนี้มีพลังอันมีพื้นฐานจากการอยู่ร่วมกันมาอย่างยาก และไม่ได้แก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่รุนแรงกับเจ้าของบ่อกุ้งที่เป็นเหตุของน้ำเสีย เมื่อ พ.ศ.2532-2533 แต่กลับใช้กฎหมาย เช่น การแจ้งความเพื่อจับกุม เปรียบเทียบปรับหรือฟ้องร้องศาล นับว่าเป็นความสำคัญของการดำรงอยู่อย่างมีความเป็นชุมชนเช่นเดียวกันที่สุดท้ายเมื่อมีความพยายามร่วมกันโดยธรรมชาติ ปรับตัวของครัวเรือนและบุคคลเข้าสู่อาชีพนากุ้ง ในกิจกรรมต่างๆ อย่างน่าสนใจ การกู้ยืมเงินลงทุนการหีบย้อมเครื่องมือ และการเรียนรู้ถ่ายทอดการเลี้ยงกุ้ง แม้กระทั่งความจำเป็นทางสังคม ที่บางครั้งมีโชห่วยเพียงค่าเช่าที่นากุ้ง เพียงแต่แบ่งๆกันทำนากุ้ง ด้วยการเพื่อนบ้านที่มีที่นาไกลคูน้าไกลถนนเช่าที่นาเพื่อมาทำบ่อกุ้ง และการไม่เก็บค่าเช่าเมื่อเพื่อนบ้านที่ขาดทุนหรือทำนากุ้งล้มเหลวในแต่ละน้ำครั้งของการเลี้ยงเรียกว่าน้ำ อย่างกรณีนางแล้ว หนูจูด ที่ไม่ได้ค่าเช่าเพราะผู้เช่าขาดทุน หรือบุคคลอื่นๆ หากเพื่อนบ้านมาเช่าที่บ่อกุ้งเกิดขาดทุน ก็ต้องขาดรายได้ค่าเช่าไปด้วย เหล่านี้เป็นการดำรงอยู่ในระบบการผลิตแบบทุนนิยมแต่สามารถพบเห็นการเกื้อกูลกันอันมีพื้นฐานมาจากสังคมทั้งสิ้น

กระนั้นก็ดี ลักษณะการดำเนินชีวิต และประเด็นทางสังคมในเนินหนองหงส์เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

ประการแรก บ้านที่อยู่อาศัยไม่ได้พักที่บ้านหรือเรือนอีกต่อไป แต่ “ชนานากุ้ง” เป็นแหล่งพักพิงที่ชาวบ้านที่นี่ใช้เวลาอยู่อาศัยมากในแต่ละวัน “ชีวิตที่ชนานา” เป็นบ้านที่มีบทบาทมากกว่าบ้านจริง เพราะการเลี้ยงกุ้งต้องให้ความสำคัญด้วยการเฝ้าดูแลและระมัดระวังการถูกลักขโมยจากผู้ประสงคร้ายที่มีตลอดเวลา หากเจ้าของบ่อกุ้งประมาท , “ชนานา” จึงเป็นที่นอนที่กินหรือครัวและสถานที่รับแขก จากการสังเกตพบว่า บ้านบนเนินหนองหงส์จึงเงียบ วังเวง และชนานาริมเนินหรือปัจจุบันมีถนน รพช. และถนนรอบๆ เนินนี้กลับคึกคัก ทั้งผู้คนไปมาหาสู่ รถยนต์วิ่งกันขวักไขว่ มีผู้คนมานั่งคุยเสียงที่ชนานา พร้อมๆกับเสียงเครื่องดี

น้ำที่ดั่งแข่งกันอย่างไม่มีความหยุด กาแฟและใบกระท่อมเป็นเครื่องต้อนรับแขกแทนหมากพลูอย่างอดีต เป็นกิจกรรมการมาเยี่ยมเยียนของเพื่อนบ้านที่หนา ยามเวลารว่างจากบ่อทุ่ง ทั้งการตรวจสอบสภาพน้ำให้อาหาร ตามตารางอย่างเคร่งครัด เขาจะไปไหนกันไม่ได้หากไม่มีคนในครอบครัวมาดูแลบ่อทุ่ง ส่วนกิจกรรมยามว่าง พบว่า บริเวณขนานากุ้ง ดูโทรทัศน์ มีการเลี้ยงไก่ชน คอกไก่ชน ตั้งเรียงรายและไก่ชนจึงเป็นเหมือนการ เปลี่ยนอิริยาบถจากทุ่ง พร้อมกับสมาชิกในครอบครัวต่างมารับประทานอาหารที่ขนานากุ้ง ภาพชีวิตเหล่านี้ จะถูกปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเมื่อราคากุ้งสูง และลดลงเมื่อราคากุ้งลดลง หรือราคาผันผวน

ประการที่สอง วิถีชีวิตทางธุรกิจ เป็นชีวิตที่ต้องเอาใจจริงเอาใจและให้ความสนใจมาก ทั้งการทุ่มเท เวลา จำนวนเงินลงทุนสูง และเสี่ยงต่อการที่กุ้งตายหรือไม่เจริญเติบโต ดังนั้นในการปฏิบัติต้องเคร่ง ครัดอย่างมาก หลายคนบอกถึงความสำคัญของกุ้งว่า "ถึงเวลากุ้งกินอาหารต้องได้กิน แต่ลูกปลอยให้หา กินเอง" หรือความสำคัญของกุ้งที่เปรียบเทียบกับว่า "เมียอดก็ไม่พริบ แต่กุ้งอดไม่ได้ จีบหายแม่" ทั้งนี้เพราะเสี่ยง ต่อการตายหรืออาการ "หิวลอย" หรือเป็นโรคที่เรียกว่า "สีแยกไฟแดง" หมายถึง หัวกุ้งสีเขียว สีเหลือง สีแดง ที่ต้องสังเกต หากพบก็จะต้องตามหมอ หรือให้ยาปฏิชีวนะและปริมาณอาหาร ที่ต้องเพิ่มลดตามประสพ การณ์และการเรียนรู้ของแต่ละคน ในส่วนการให้อาหารนั้น กุ้งต้องกินตลอดเวลา ฉะนั้น "เวลา" คือ เงื่อนไข สำคัญของการทำนากุ้ง ตัวอย่างการให้อาหารกุ้งก็จะต้องทำอย่างเคร่งครัดมาก ซึ่งมีการให้อาหารวันละ 4 ครั้ง ในช่วงแรก และวันละ 5 ครั้งในช่วง 2 คือ

ช่วงแรก เริ่ม 2 เดือนครึ่ง จะให้อาหารกุ้ง 4 เวลา คือ เวลา 7.00 น. 13.00 น.

19.00 น. และ 01.00 น. นอกจากการกำหนดเวลาให้อาหารกุ้งแล้วยัง ต้องกำหนดเวลาติดตั้งเครื่องตีน้ำ และดับเครื่องตีน้ำด้วย ซึ่งช่วงนี้ จะกำหนดไว้ก่อนจะให้อาหาร จะดับเครื่องก่อนประมาณ 1 ชั่วโมง และติดตั้งเครื่องหลังจากให้อาหารประมาณ 1 ชั่วโมง และช่วงดับเครื่อง ก่อนให้อาหารประมาณ 1 ชั่วโมง นั้น ชาวบ้านที่ทำนากุ้งใช้เวลาผสม อาหาร

ช่วง 2 เดือนครึ่ง ถึง 4 เดือน จะเพิ่มเวลาให้อาหารกุ้งเป็น 5 มื้อ คือ 7.00 น.

11.30 น. และ 01.00 น. ส่วนการดับเครื่องตีน้ำก่อนให้อาหารครึ่งชั่วโมง และติดตั้งเครื่องตีน้ำให้หลังให้อาหารครึ่งชั่วโมง แต่ช่วงเดือนที่ 3 อย่างเข้าเดือนที่ 4 เวลาที่ให้อาหารจะไม่ดับเครื่องตีน้ำ คือจะติดตั้งเครื่อง ตีน้ำไว้ตลอด 24 ชั่วโมง เนื่องจากในเวลานั้นกุ้งตัวจะโต และ ต้องการออกซิเจนมากจึงไม่ต้องดับเครื่อง จากเวลาดังกล่าว การใช้ ชีวิตของผู้เลี้ยงกุ้งจึงใช้เวลาในการพักผ่อนหลังจาก 02.00 น. ไปแล้ว ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ เช่น รับประทานอาหารจะทานในช่วงระหว่างการ ให้อาหารกุ้ง

นอกจากการเคร่งครัดเกี่ยวกับเวลา การเอาใจใส่ต่อกุ้งแล้ว วิถีชีวิตทางธุรกิจของที่นี่ จะคึกคักไปกับ ผู้คนที่แปลกหน้า ซึ่งเป็นเรื่องปกติเพราะไม่รู้ว่าเป็นใคร จะไปที่ไหน หรือมาจากที่ไหนและมีวัตถุประสงค์

อะไร มีทั้งมาติดตัวรับซื้อ ขายกุ้ง ขายน้ำมัน ยาสูบ ช่างซ่อมเครื่องจักรจับกุ้ง ถนนสาธารณะจึงมีรถวิ่งตลอดวันตลอดคืน เหมือนกับเครื่องต้มน้ำที่ต้องทำน้ำที่ของมันตลอด ในยามกลางคืนที่มีแสงไฟนีออนตามคั่นาสว่างไสว ไม่ต่างอะไรกับชุมชนเมืองหรือแหล่งบันเทิงในกรุงเทพมหานคร ชาวแต่ผู้คนที่ไม้อาจจะขึ้นไปเดินบนบ่อกุ้งได้อย่างเด็ดขาด หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของบ่อกุ้ง นอกจากนั้นความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนไปเป็นการซื้อขายแทน ตลอดจนความคิดที่ถูกกำกับด้วย “กำไร” หรือ “อยากรวย”

นอกจากนี้ การที่ต้องใช้เวลาแคว้นครั้นนี้เองทำให้กิจกรรมประสานสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในบ้านมีน้อยลงไปมาก ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ลดลงไป บางคนกล่าวถึงว่า ไม่มีเวลาแม้ว่าการไปทำบุญเดือนสิบ⁴¹ หรือต้องฝากเพื่อบ้านหรือญาติคนอื่นไปทำบุญที่วัดแทน เหล่านี้ คือคำอธิบายเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ

ประการที่สาม ค่านิยมบริโภคและค่าครองชีพที่แพง การซื้อขายสินค้าในชีวิตประจำวันในครัวเรือนทุกชนิด รวมทั้งข้าวสารซึ่งเดิมผลิตได้เอง ค่าใช้จ่ายสูงทั้งมีขายทุกชนิดมีร้านค้าในบ้านนี้ 6 ร้านที่ถูกออกแบบร้านค้าคล้ายมินิมาร์ท และร้านค้าในบ้านเกาะเพชร เช่นเดียวกับมีบริการสินค้าส่งถึงบ้านหรือขนานากุ้ง เป็นต้นว่า น้ำมัน น้ำสำหรับใช้ในครัวเรือนและน้ำสำหรับดื่ม การดำรงชีวิตอยู่แบบพึ่งตนเอง ได้ค่อย ๆ สูญเสียเมื่อเริ่มไรรณาสวนผสมปี 2518 และกลายเป็นพื้นที่ที่ไม้อาจพึ่งตนเองได้เลยในทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา เงินสดจึงจำเป็นในการซื้อขายมากกว่า การแลกเปลี่ยน นอกจากแพงแล้วการที่ต้องซื้อไปเสียทุกอย่างทดแทนการผลิตในครัวเรือนแล้วแบ่งปันกันกินแจกเช่นอดีตหายไป เมื่อมีเงินก็ซื้อทุกอย่าง (ดูตารางที่ 7 ตวับ่งชี้ความสะดวกสบาย เครื่องมือเครื่องใช้สมบูรณ์) จนลืมการเริ่มต้นกุ้งกุลาดำด้วยหนี้สิน การใช้จ่ายเงินผิดประเภทหรือผิดวัตถุประสงค์มีอยู่เสมอๆ

ประการที่สี่ ยาเสพติดหรือสิ่งเสพติด ระบาดเข้าสู่เนินหนองหงส์เหมือนกับชุมชนหรือบ้านอื่นที่นาุ้งอย่างรุนแรง ยาบ้า กัญชา ผงขาว สำหรับนักธุรกิจหรือคนบ่อกุ้งวัยรุ่นใช้เสพในขนานาอย่างมีความสุข โดยในพ.ศ.2545 จากการข้อมูล จปฐ. พบว่ามีผู้ติดยาเสพติด 27 คน ส่วนในกระท่อมเป็นสิ่งเสพติดหรือยาขยัน “ของผู้สูงอายุหรือวัยอายุใส ผู้วิจัยได้พบกับตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอหัวไทร เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า ยาบ้า ผงขาว เข้ามาที่นี้รุนแรง แถบนี้เป็นจุดที่มีการซื้อขาย แล้วส่งต่อไปยังอำเภอ จังหวัดอื่น ๆ ได้สะดวกเพราะชีวิตธุรกิจที่มีผู้แปลกหน้า ขับรถต่าง ๆ มาติดต่อมาพบปะกันโดยไม่มีใครสงสัย รถตู้เย็นหรือมากับอุปกรณ์บ่อกุ้ง ซึ่งต้องบรรทุกทุกและขนส่งเข้าออกในบริเวณนี้เป็นเรื่องปกติ ทำให้ยาเสพติดแฝงมาแลกเปลี่ยนกันอย่างง่ายดาย เมื่อเดือนมีนาคม 2545 มีการจับกุมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายที่หมู่ที่ 3 ถูกประกันตัวด้วยหลักทรัพย์ 300,000 บาท ปัจจุบันสามีกถูกจับตัวอยู่ระหว่างวิ่งเต้นขอประกันตัวเช่นเดียวกัน

⁴¹ การทำบุญเดือนสิบ ของชาวกะเหรี่ยงหรือชาวนครศรีธรรมราช เป็นเทศกาลบูชาที่ต้องการอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นไม่ว่าลูกหลานจะไปอาศัยอยู่ที่ไหนต้องกลับมาบ้าน มาทำบุญที่วัดบ้านเกิด เพื่ออุทิศส่วนบุญกุศล เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งการแสดงออกต่อการไปร่วมงานนี้วัดถือว่า เป็นเครื่องหมายสำคัญยิ่ง